

# Studenten en vrijwilligerswerk in de wijk Kanaleneiland

over behoefte, aanbod en beleid



Masterthesis Sociologie  
Annet Willigenburg  
17 augustus 2010

Begeleiding Universiteit Utrecht: Hilde Coffé  
Tweede beoordelaar: Gerald Morssinkhof

# Inhoudsopgave

Voorwoord	p. 1
Samenvatting	p. 2
<b>1. Inleiding</b>	<b>p. 3</b>
<b>2. Achtergrond en probleemschets</b>	<b>p. 4</b>
2.1 Groeiende vraag	p. 4
2.2 Dalend aanbod	p. 5
2.3 Studenten, de oplossing?	p. 7
2.4 Maatschappelijke relevantie	p. 9
2.5 Wetenschappelijke relevantie	p. 10
<b>3. Theorie</b>	<b>p. 12</b>
3.1 Socialisatie	p. 12
3.2 Opleidingsniveau	p. 14
3.3 Studierichting	p. 15
3.4 Internalisering	p. 15
3.5 Woonduur	p. 16
<b>4. Methoden en data</b>	<b>p. 17</b>
4.1 Case-study	p. 17
4.2 Methoden kwalitatief	p. 18
4.3 Methoden kwantitatief	p. 19
<b>5. Resultaten</b>	<b>p. 22</b>
5.1 Resultaten kwalitatief	p. 22
5.2 Beschrijvende resultaten kwantitatief	p. 26
5.3 Verklarende resultaten kwantitatief	p. 30
<b>6. Beleidsadvies</b>	<b>p. 34</b>
<b>7. Conclusie en discussie</b>	<b>p. 37</b>
Literatuurlijst	p. 41
Bijlagen	p. 46

## Voorwoord

Deze scriptie is de afsluiting van mijn Sociologiemaster ‘vraagstukken van beleid en organisatie’. In februari begon ik met een stage bij onderzoeksbureau Labyrinth. In overleg met de directeur, Nathan Rozema, kwam het onderwerp ‘Maatschappelijk Verantwoord Studeren’ naar voren. Studenten gaan op in hun eigen wereldje en hebben niet veel contact met andere bevolkingsgroepen. Wat als studenten meer actief zouden deelnemen aan vrijwilligerswerk? De insteek was oorspronkelijk dat hier een huurkorting tegenover zou staan, naar voorbeeld van een vergelijkbaar project in Amsterdam.

Dit leek me erg interessant. Uit eigen ervaring weet ik dat een studentenleven snel gevuld raakt en dat tijd voor bepaalde zaken echt ingepland moet worden, anders komt het er niet van. Ik kreeg de vrijheid om dit onderzoek zelfstandig uit te voeren, met de wijk Kanaleneiland als werkgebied. Het was leuk om allerlei organisaties te interviewen en in de studentenflat te enquêteren onder bewoners. Helaas viel de huurkorting uiteindelijk niet te realiseren.

Mijn enthousiasme over het onderzoek verdween even in april, toen mijn vader plotseling geopereerd moest worden. Gelukkig gaat het nu weer goed met hem. Mijn eigen gezondheid werkte ook niet mee tijdens het uitvoeren van het onderzoek en het schrijven van de thesis. Daarom is het een langdurig proces geworden. De zomervakantie waar ik zo naartoe leefde, heb ik helaas in de bibliotheek doorgebracht.

Toch ligt nu eindelijk het eindresultaat voor me en wil ik enkele mensen bedanken voor hun bijdrage daaraan. Allereerst bedank ik mijn ouders, vriendinnen en Dexx, voor hun geduld met mij als ik het niet meer zag zitten. Ook dank aan José Nagelmaeker van Labyrinth, zij heeft me waar mogelijk geholpen ook al vond ik het vaak moeilijk om hulp te vragen. Verder heeft Gijs Bos mijn enquête online gezet en hier een databestand van gemaakt. Tot slot dank aan Hilde Coffé, voor de begeleiding vanuit de Universiteit.

Annet Willigenburg

Utrecht, augustus 2010

## Samenvatting

Door vergrijzing en overheidsmaatregelen dreigt een tekort aan vrijwilligers. Het activeren van jongeren voor vrijwilligerswerk zou een uitkomst kunnen bieden. Doel van deze studie is het in kaart brengen van de behoefte aan vrijwilligerswerk en de bereidheid daarvoor onder studenten. Dit mondt uit in beleidsadvies over een matching tussen vraag en aanbod.

Dit onderzoek heeft de vorm van een case-study, terrein van onderzoek is de Utrechtse wijk Kanaleneiland. Op basis van 11 interviews met maatschappelijke organisaties uit de wijk wordt de behoefte aan vrijwilligerswerk door studenten bepaald. Een enquête onder studenten resulteerde in 172 respondenten. Door logistische regressieanalyse is gekeken welke factoren van invloed zijn op de bereidheid van studenten om vrijwilligerswerk te doen. Ook zijn voorbeelden van vrijwilligerswerk opgesteld waarvan de studenten aangeven hoe graag, of niet graag, ze dat soort vrijwilligerswerk zouden doen. Met lineaire regressie wordt bepaald hoe verschillen in bereidheid verklaard kunnen worden.

Uit dit onderzoek blijkt dat er behoefte is aan vrijwilligers in Kanaleneiland. De meeste ondervraagde organisaties zouden best studenten als vrijwilligers willen. Ongeveer 45% van de studenten is bereid om vrijwilligerswerk te doen. Een bepalend kenmerk voor bereidheid is *geslacht*, vrouwen zijn meer bereid tot het doen van vrijwilligerswerk dan mannen. Daarnaast is *studierichting* van invloed. Bètastudenten geven bij vijf van de zes voorbeelden van vrijwilligerswerk significant minder positieve antwoorden. Tussen de alfa- en gammastudenten zit geen significant verschil. Het vrijwilligerswerk dat het meeste aanspreekt is Huiswerkbegeleiding. Beleid dat vraag en aanbod kan koppelen moet zich vooral richten op actieve werving. Wanneer de studenten gevraagd worden voor vrijwilligerswerk willen ze wel, maar men gaat niet snel zelf op zoek. Werving onder studenten levert waarschijnlijk meer vrouwelijke dan mannelijke vrijwilligers op, beleid kan zich dan ook richten op het motiveren van mannen.

## 1. Inleiding

Vrijwillige inzet is belangrijk voor de samenleving. Het houdt een veelsoortig aanbod van organisaties en verenigingen draaiende. Sportclubs, de zorg, levensbeschouwelijke organisaties en goede doelen: allemaal voorbeelden van sectoren waar vrijwilligers onmisbaar zijn. Daarnaast zorgt maatschappelijke participatie voor sociale cohesie en groepsgevoel. Iemand kan zijn<sup>1</sup> vrije tijd gebruiken om een stuk te gaan fietsen, maar voor de samenleving is het gunstiger wanneer hij bijvoorbeeld huiswerkbegeleiding geeft aan kinderen met leerproblemen.

Dit onderzoek neemt vrijwilligerswerk door studenten onder de loep. De focus ligt op studenten omdat zij een groep met veel potentie zijn vanwege hun leeftijd en opleidingsniveau. Wellicht kunnen zij de toekomst van het vrijwilligerswerk veilig stellen. Om het onderzoek behapbaar te houden is gekozen voor een uitvoering op wijkniveau. De Utrechtse probleemwijk Kanaleneiland geldt als onderzoeksterrein. In die wijk komen steeds meer studenten te wonen, ook zijn er veel maatschappelijke organisaties actief die mogelijk vrijwilligers nodig hebben. Idealiter kunnen de jonge hoog opgeleide wijkbewoners deze vrijwillige taken op zich nemen. Doel van het onderzoek is een beeld te schetsen van de bereidheid van studenten om zich vrijwillig in te zetten in de wijk. De onderzoeksvraag luidt:

*Wat is de behoefte aan vrijwillige inzet van studenten in Kanaleneiland en wat is de bereidheid van studenten om vrijwilligerswerk in de wijk te doen? Hoe kan een koppeling tussen vraag en aanbod worden gemaakt?*

Het onderzoek is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 2 worden de achtergrond en relevantie voor het uitvoeren van dit onderzoek besproken. Er wordt een schets van de problematiek gegeven waarna vijf onderzoeksvragen naar voren komen. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 vanuit de theorie gezien wat al bekend is over studenten en vrijwilligerswerk. Er worden hypothesen opgesteld voor de verwachte invloed van diverse kenmerken op de bereidheid om vrijwilligerswerk te doen. In hoofdstuk 4 komen de onderzoeksmethoden en dataverzameling aan bod. In hoofdstuk 5 worden de resultaten besproken. Nadat in hoofdstuk 6 wordt ingegaan op beleidsadvies voor de praktijk, wordt in hoofdstuk 7 afgesloten met de conclusie en discussie.

---

<sup>1</sup> Voor het leesgemak wordt een keuze gemaakt tussen 'zijn' en 'haar', hetzelfde geldt voor 'hij' of 'zij'. Het is niet de bedoeling onnodig onderscheid te maken tussen mannen en vrouwen.

## 2. Achtergrond: vraag, aanbod en probleemschets

Dit hoofdstuk behandelt de achtergrond en aanleiding voor het uitvoeren van dit onderzoek. Er wordt besproken waarom het activeren van studenten voor vrijwilligerswerk zinvol kan zijn. Allereerst komt de groeiende *vraag* naar maatschappelijke participatie en vrijwilligerswerk aan bod (§ 2.1). Vervolgens wordt de stand van zaken in het *aanbod* van vrijwilligers onder de loep genomen (§ 2.2). In de derde paragraaf (§ 2.3) wordt uitgelegd waarom de focus ligt op studenten, wat is het mogelijke potentieel in deze groep? Verder worden de maatschappelijke relevantie (§ 2.4) en wetenschappelijke relevantie (§ 2.5) besproken, waarna de onderzoeksvragen worden geformuleerd.

### 2.1 Groeiende vraag

Door diverse redenen groeit de vraag naar vrijwilligerswerk. De overheid speelt hierin een rol, maar de oorzaak is ook te vinden in demografische ontwikkelingen zoals vergrijzing.

#### *Terugtrekkende overheid*

Maatschappelijke betrokkenheid en maatschappelijke participatie staan sinds enkele jaren veel in de belangstelling. Vanuit de politiek wordt het belang van maatschappelijke betrokkenheid benadrukt. Het stimuleren van actief burgerschap en maatschappelijke betrokkenheid door de overheid uit zich grotendeels in het proberen te bevorderen van vrijwillige inzet. Het blijft niet bij een informele stimulans; maar wordt ook in zekere mate afgedwongen. De overheid trekt zich namelijk terug op diverse terreinen. Vanwege bezuinigingen worden bijvoorbeeld subsidies opgeheven en is vrijwilligerswerk de enige manier om voorzieningen te laten voortbestaan. Een voorbeeld van een overheidsmaatregel die leidt tot een hogere vraag naar vrijwillige inzet, is de Wet Maatschappelijke Ontwikkeling (WMO). Deze wet is begin 2007 ingevoerd en geeft gemeenten de verantwoordelijkheid voor de besteding van zorg- en welzijnsgelden. Er wordt minder geld uitgetrokken voor zaken als thuiszorg; dat soort professionele hulp moet waar mogelijk worden overgenomen door vrijwilligers en mantelzorgers (DMO Utrecht, 2008). Het idee is dat altijd eerst aanspraak wordt gedaan op het sociale vangnet van vrienden, familie en burens. Pas als daar geen hulp gevonden wordt, kan professionele zorg worden aangevraagd. Op die manier worden overheidsuitgaven lager, terwijl de sociale cohesie toeneemt – althans, dat is de bedoeling. Dit leidt tot een toenemende vraag naar vrijwillige inzet. Ook op scholen wordt er meer hulp van ouders gevraagd. Verder groeit het aantal sport- en recreatieclubs, waar tevens veel vrijwilligers voor nodig zijn (De Hart en Breedveld, 2001).

## *Vergrijzing*

Verder leidt ook vergrijzing tot een grotere vraag naar vrijwilligers, doordat ouderen vaak zorg nodig hebben. Er komen meer hulpbehoevende ouderen waar vrijwilligers of mantelzorgers voor nodig zijn. Professionele zorg is niet altijd beschikbaar, verzorgingshuizen hebben bijvoorbeeld lange wachtlijsten. En ook in verzorgingshuizen is behoefte aan vrijwilligers.

Tegelijkertijd vindt er vergrijzing plaats in de groep actieve vrijwilligers (Dekker & De Hart, 2009; Bekkers, 2004). Deze vergrijzing komt duidelijk naar voren in onderzoek. In 1985 bestond 19% van de vrijwilligers uit 46-60 jarigen, in 2000 is dit aandeel gegroeid naar 28%. Ook de groep 60-plussers is groter geworden (Bekkers, 2002). Ook zijn er meer senioren van boven de 65 jaar die vrijwilligerswerk verrichten (Otten, 2005). De relatief lange levensverwachting zorgt voor een lange periode van pensionering waarin ouderen meer tijd hebben voor vrijwilligerswerk. Tegelijkertijd zijn er veel mensen uit hetzelfde leeftijdscohort vanwege de babyboom (Erlinghagen & Hank, 2006). Vrijwilligers behoren dus steeds vaker tot de hogere leeftijdscategorieën, met het verstrijken van de tijd worden zij ook ouder. Deze trend baart zorgen wanneer de huidige vrijwilligers te oud worden voor hun taken. Het hoogtepunt van de vergrijzing moet immers nog komen en wordt voorspeld voor 2038 (CBS, 2009).

Dit toont het belang van de inzet van jonge mensen voor vrijwilligerswerk. Wanneer de actieve ouderen ècht oud worden en niet meer in staat zijn om hun vrijwilligerstaken uit te voeren, moeten er immers mensen zijn die hun werk kunnen overnemen. In combinatie met de WMO komt het erop neer dat de vraag naar onbetaalde arbeid in de zorgsector sterk stijgt (De Hart & Breedveld, 2001). Kortom, de vraag naar vrijwilligers is groot door het terugtrekken van de overheid en door vergrijzing van zowel vrijwilligers als hulpbehoevenden.

## 2.2 Verdeelde gegevens over het aanbod

Deze paragraaf geeft een overzicht van onderzoek naar het aanbod aan vrijwilligers. Het is moeilijk een eenduidige uitspraak te doen over de stand van zaken wat betreft het aanbod van vrijwilligers. Uit zowel nationaal als internationaal onderzoek komen namelijk variërende cijfers naar voren.

### *Vrijwilligers in Amerika en Nederland*

Theoretisch gezien wordt er een daling verwacht in het aanbod van vrijwilligers. Volgens Putnam (2000) zijn mensen door secularisering en individualisering steeds minder betrokken bij elkaar en bij de maatschappij, waardoor vrijwillige inzet terugloopt. Deze stelling zou gelden voor alle Westerse maatschappijen waar de samenleving niet meer zozeer ingedeeld is in klassen en de kerk steeds minder deel uitmaakt van het dagelijks leven. Volgens sommige onderzoeken is er inderdaad een dalende trend waar te nemen, ander onderzoek is meer optimistisch.

Amerika staat bekend als land met een hoog aandeel vrijwilligers onder de bevolking. Al in 1840 schreef De Tocqueville over de veelvoorkomende vrijwillige inzet in de Verenigde Staten (Bradley, 2003). Amerikanen hebben ruim tweemaal zoveel kans om als vrijwilliger actief te zijn dan Fransen of Duitsers (Thoits & Hewitt, 2001; Putnam, 2000). Recent onderzoek vanuit de *Bureau of Labor Statistics* schetst een minder rooskleurig beeld. In 2009 zou iets meer dan een kwart van de Amerikaanse bevolking actief zijn geweest voor non-profit organisaties (BLS, 2010). Het lijkt er dus op dat Amerika haar imago geen eer aan doet, er zijn niet opvallend veel mensen actief in het vrijwilligerswerk.

Nederland bevindt zich in vergelijking met andere Europese landen in de hoogste regionen wat betreft vrijwilligerswerk. Bijna 50% van de Nederlandse bevolking zou volgens data van de Eurobarometer actief zijn als vrijwilliger (Dekker & De Hart, 2009). De precieze cijfers van het aandeel vrijwilligers in Nederland zijn echter niet eenduidig. Het gerapporteerde percentage Nederlanders dat vrijwilligerswerk doet, varieert van een kwart (Bekkers, 2002) tot bijna 50% (Eurobarometer, 2004). Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) rapporteert een lichte daling in het aantal vrijwilligers tussen 1997 en 2004 (Otten, 2005). Het CBS ondervraagt hiervoor de bevolking van 18 jaar en ouder.

Sinds 1975 wordt door het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) onderzoek gedaan naar vrijwilligerswerk in Nederland. Voor het jaar 2000 komt naar voren dat ongeveer een kwart van de bevolking minimaal een kwartier per week besteedt aan vrijwilligerswerk. In 1975 was dit aandeel 26% dus het verschil over tijd lijkt in eerste instantie gering (Bekkers, 2002). In 2005 is het percentage echter gedaald naar 23% waardoor toch een dalende tendens kan worden onderscheiden (Dekker & De Hart, 2009). Deze 'dagboekmethode' vraagt naar de tijdsbesteding aan vrijwilligerswerk in een bepaalde week. Wanneer gevraagd wordt naar vrijwillige inzet over het gehele jaar, zijn de percentages hoger. In 2007 bijvoorbeeld heeft 44% van de Nederlanders zich vrijwillig ingezet voor minstens één maatschappelijke organisatie; geen groot verschil sinds 1997 (Van Herten, 2008). Wel is de tijdsbesteding aan vrijwilligerswerk afgenomen: van gemiddeld 23 uur per maand in 2002 naar 17,2 uur in 2004. Bij veel organisaties heerst inderdaad het gevoel dat afgezien van veranderingen in het totale aantal vrijwilligers; er een afname is wat betreft de inzet per persoon (Dekker e.a., 2007).

Volgens Bekkers (2002) is de traditionele vrijwilliger met de vergrijzing aan het verdwijnen. Levenslange onbetaalde inzet voor eenzelfde vereniging komt steeds minder voor. Hiervoor in de plaats komt de calculerende vrijwilliger. Afgebakende klussen hebben de voorkeur boven langdurige, daarbij moet vrijwilligerswerk ook nog 'leuk' zijn (in de recreatiesector is het aantal vrijwilligers tussen 1985 en 2000 wel gegroeid, red.). Er is duidelijk sprake van individualisering; mensen voelen zich niet langer verplicht of gestuurd door sociale druk. Ook in de beslissing om



vrijwilligerswerk te doen is de keuzevrijheid toegenomen. Hierdoor is een nieuw soort vrijwilliger ontstaan: de *episodic volunteer*. Dit type vrijwilliger doet sporadisch vrijwilligerswerk, wanneer het hem of haar uitkomt (Meijs & Brudney, 2007).

Kortom, het aandeel vrijwilligers in Nederland wisselt per onderzoek. Het lijkt in niet slecht gesteld te zijn met het vrijwilligerswerk. Wel is in meerdere onderzoeken een licht dalende trend te signaleren (Dekker & De Hart, 2009; Bekkers, 2004; Breedveld & Van den Broek, 2001). Het gaat niet om een drastische vermindering maar moet toch niet worden onderschat. In combinatie met vergrijzing wordt vooral voor de toekomst een tekort aan vrijwilligers verwacht (Bekkers 2002; Dekker e.a. 2007).

### 2.3 Studenten; de oplossing?

In deze paragraaf wordt uitgelegd waarom dit onderzoek specifiek kijkt naar studenten als vrijwilligers. Er is weinig onderzoek dat zich specifiek op studenten richt; daarom wordt eerst naar vrijwilligerswerk door jongeren in het algemeen gekeken.

#### *Vrijwilligerswerk door jongeren*

Ontwikkelingen van secularisering, individualisering en vergrijzing leiden tot bezorgdheid voor de toekomst. Vooral jongeren zouden niet voldoende maatschappelijke betrokkenheid hebben. Dit wordt onder anderen bevestigd vanuit de gesignaleerde vergrijzing van vrijwilligers (Dekker & de Hart, 2009; Bekkers, 2004). De generatie ouderen, de babyboomers en degenen die geboren werden vóór 1945, is volgens velen meer maatschappelijk betrokken en actief. Onder deze mensen golden sterke gevoelens van burgerlijke plicht. Die groep is nu aan het verouderen. Hun opvolgers, de zogenaamde Generatie X en Y, zijn meer kritisch en individualistisch. Vanzelfsprekende of verplichte betrokkenheid bij maatschappelijke organisaties, bijvoorbeeld via de kerk, is vervallen door secularisering en vrije keuze (Dalton, 2008). Volgens Knulst en van Eijck (2006) zijn verschillen in socialisatie verklarend voor de verschillen in maatschappelijke participatie tussen generaties. De jongere generaties hebben het doen van vrijwilligerswerk minder aangeleerd en zijn daarom blijvend minder actief.

Dalton (2008) stelt echter dat jongere generaties het niet zozeer slechter doen, maar anders. Er is verschil tussen de generaties in wat zij belangrijk vinden en hoe invulling wordt gegeven aan burgerschap, de burgerlijke plicht heeft plaatsgemaakt voor sociale betrokkenheid. Dat mensen zelf kunnen kiezen of ze aan vrijwilligerswerk doen, zorgt voor meer oprechte participatie. Ander onderzoek bevestigt dat de participatie van 'generatie X' niet zo slecht is als gedacht (Vromen, 2003). De volgende alinea's beschrijven de ontwikkelingen in vrijwilligerswerk door jongeren in Amerika en Nederland.

In Amerika wordt maatschappelijke participatie vanuit scholen gestimuleerd (Jones & Hill, 2003; Planty e.a., 2006; McLellan & Youniss, 2003; Astin & Sax, 1998; Moore & Allen, 1996). De zogenaamde ‘community service’ (inzet voor de samenleving) wordt als ingangseis gesteld voor toelating tot het hoger onderwijs. Dat resulteert in een hoge deelname van jongeren aan vrijwilligerswerk (Handy e.a., 2010). Dit geldt echter meer voor tieners dan voor twintigers (BLS, 2010).

In Nederland lijkt de deelname aan vrijwilligerswerk door jongeren te verminderen. Dekker en De Hart (2009) en Bijl et al. (2009) geven aan dat jonge mensen (16-34) duidelijk minder vrijwilligerswerk doen dan andere leeftijdsgroepen. Waar in 1985 nog ongeveer een derde van de vrijwilligers jonger dan 30 jaar was, is dat in 2000 gedaald naar 18% (Bekkers, 2002; Breedveld & Van der Broek, 2001). Jongeren doen weinig vrijwilligerswerk door hun hoge mobiliteit; snelle veranderingen wat betreft wonen, studeren en werken (Van Deth e.a., 2007).

Het Centraal Bureau voor de Statistiek geeft over de tijdspanne van 1997 tot 2004 aan dat cijfers van vrijwillige inzet door jongeren dusdanig schommelen dat er geen duidelijke trend is (Ottens, 2005). Andere onderzoekers van het CBS zien wel duidelijke verschillen tussen het jaar 2000 en 2002. Onder 18-25 jarigen zou het aandeel vrijwilligers tussen 2000 en 2002 met 14% zijn afgenomen. In datzelfde jaar is het aantal jongeren met een bijbaan toegenomen dus er lijkt een verband tussen die twee ontwikkelingen (Van Baal & Schmeets, 2003). Ook is het tijdsbudget van jongeren gekrompen (Breedveld & van der Broek, 2001).

Tot zover lijkt de vrijwillige inzet van Nederlandse jongeren en studenten dus gering. Maar volgens het CBS deed in 2008 maar liefst 42% van de 18-24 jarigen vrijwilligerswerk. Dit vrijwilligerswerk vond vooral plaats bij sportverenigingen en jeugdwerk (Houben-van Hertem, 2009; CBS, 2009). Dit onderzoek is een positieve uitschieter tussen overwegend negatieve tegenberichten. Over het geheel gezien lijkt er toch sprake van een neerwaartse trend in de vrijwillige inzet van jongeren.

### *Vrijwilligerswerk door studenten*

Freeman (1997) stelt in Amerikaans onderzoek dat voltijd studenten duidelijk minder vrijwilligerswerk doen dan werkenden en senioren. Wilson (2000) signaleert een daling in vrijwillige inzet na het eindexamen; in de overgang van adolescentie naar jongvolwassenheid. Dit zou komen door bijvoorbeeld op kamers gaan. De sociale vrijheid van een (vrijgezel en) kinderloos leven zorgt ervoor dat jongeren willen genieten van hun eigen vrije tijd (Wilson, 2000; Planty & Regnier, 2006). Vrijwilligerswerk komt in de Verenigde Staten onder studenten dus niet veel voor.

In Nederland is nauwelijks specifiek onderzoek gedaan naar vrijwilligerswerk onder studenten aan het hoger onderwijs. Volgens Bijl et al. (2009) is maatschappelijke participatie onder

studenten lager dan onder overige bevolkingsgroepen. Andere bronnen geven aan dat studenten best veel vrijwillige inzet leveren, maar dit doorgaans doen in besloten verenigingsverband. Ze steken bijvoorbeeld veel onbetaalde tijd en energie in het organiseren van feesten en sporttoernooien. Vanwege het avontuurlijke karakter is ook vrijwilligerswerk in het buitenland populair (Ten Hoorn & Keulers, 2007; Dekker e.a., 2007; Wilson, 2000).

Een grote vraag naar vrijwilligers in Nederland ligt juist in de algemene welzijnssector. De vergrijzing van de groep vrijwilligers is vooral in de zorg problematisch. Als de taken van de oudere vrijwilligers die hier werkzaam zijn niet door jongeren worden overgenomen, dreigt een groot tekort. Studenten hebben veel potentie voor dit soort vrijwilligerswerk. Ze zijn jong, hoog opgeleid en vrij flexibel in hun planning. Daarom zijn studenten gekozen als groep van onderzoek.

## 2.4 Maatschappelijke relevantie

Uit onderzoek blijkt dat het doen van vrijwilligerswerk door scholieren en studenten kan leiden tot blijvende betrokkenheid bij maatschappelijke organisaties. Doorgaans geldt dat degenen die op de middelbare school *community service* hebben gedaan, later in hun leven actief blijven in het vrijwilligerscircuit (Jones & Hill, 2003). Belangrijke persoonskenmerken worden namelijk gevormd tijdens de adolescentie en jongvolwassenheid. Dan vindt internalisering van waarden plaats die vaak over de levensloop behouden blijven (Johnson e.a., 1998). Wanneer een jongvolwassene vrijwilligerswerk doet, groeit de kans dat hij of zij dit in het latere leven blijft doen. Daarnaast worden maatschappelijke organisaties wel gezien als ‘schools of democracy’: mensen die actief zijn voor non-profitorganisaties worden ook meer politiek bewust en actief (Van der Meer & Van Ingen, 2009). Daarom is het belangrijk om jongeren in contact te brengen met vrijwilligerswerk.

Ook worden positieve persoonskenmerken in verband gebracht met vrijwilligerswerk. Bij studenten die deelnemen aan vrijwilligersprojecten zijn negen jaar nadat zij gingen studeren nog positieve effecten gemeten (Avalos, Sax & Astin, 1999). Meer burgerlijke verantwoordelijkheid en betere 'life skills' worden genoemd als goede gevolgen van het doen van vrijwilligerswerk (Astin & Sax, 1998). Maatschappelijke participatie helpt dus in het vormen van ‘betere’ burgers.

Vrijwilligerswerk in de zorg en hulpverlening wordt doorgaans gedaan door vrijwilligers uit de oudere leeftijdscategorieën. Jongeren zijn vooral geïnteresseerd in ‘leuk’ vrijwilligerswerk, zoals in de recreatieve sector. Juist in de zorg is de vraag naar vrijwilligers groot, dus als de taken van die oudere vrijwilligers niet worden overgenomen, kan dit problemen opleveren (Bekkers, 2002).

Ervaring met vrijwilligerswerk zou voor de studenten zelf een positief punt op het C.V. kunnen betekenen (Handy e.a. 2010). Banen voor pas afgestudeerden liggen immers niet voor het oprapen en er wordt meestal relevante werkervaring gevraagd. Dit kan resulteren in een vicieuze

cirkel; voor een goede baan heb je ervaring nodig maar je hebt een baan nodig om ervaring te krijgen (Mitchell & Doyle, 2007).

Het tekort aan vrijwilligers, dat groter zal worden naarmate de vergrijzing vordert, maakt het relevant om jonge mensen – zoals studenten – te activeren voor vrijwilligerswerk. Voor studenten zelf is maatschappelijke participatie zinvol voor het C.V. en het opdoen van levenservaring. Al het bovenstaande leidt tot de overtuiging dat het stimuleren van vrijwilligerswerk onder studenten maatschappelijk relevant is.

## 2.5 Wetenschappelijke relevantie

Onderzoek naar vrijwilligerswerk onder studenten is schaars. Voornamelijk in Amerika is onderzoek verricht naar (verplicht) vrijwilligerswerk op de middelbare school (Astin & Sax, 1998; Moore & Allen, 1996; Oesterle e.a, 2004; Metz & Youniss, 2003; McLellan & Youniss, 2003; Planty & Regnier, 2006; Jones & Hill, 2003). Dit onderzoek betreft meestal *community service*, wat wel vergeleken kan worden met maatschappelijke participatie. Community service wordt in Amerika op veel scholen aangeboden als onderdeel van het curriculum en geldt bovendien vaak als vereiste om te worden toegelaten tot een (goede) instelling voor vervolgonderwijs (Friedland & Morimoto, 2005; Handy e.a., 2010). Dit doet twijfels rijzen bij de vrijwilligheid van community service. Daarom kunnen uitkomsten van Amerikaans onderzoek slechts in beperkte mate vergeleken worden met Nederlandse studenten en hun kenmerken en motieven.

Grote onderzoeken naar vrijwilligerswerk in Nederland, bijvoorbeeld van het Sociaal en Cultureel Planbureau, richten zich niet op studenten als aparte groep. Zij worden algemeen ingedeeld op leeftijd, in vrij grove categorieën bijvoorbeeld van 15 tot 24 jaar (Dekker & De Hart 2009) of zelfs 12 tot 30 jaar (Bekkers, 2002). Ook worden studenten vaak bij de schoolgaanden gerekend, dus in dezelfde categorie als middelbare scholieren. Dit leidt wellicht tot verlies van waardevolle informatie over studenten aan het hoger onderwijs. Mogelijk wijken de gegevens van studenten af van jongeren op de middelbare school, of van hun werkende leeftijdsgenoten. Na het eindexamen zou namelijk een dip in de vrijwillige inzet ontstaan (Wilson, 2000). In Amerika wordt door tieners meer vrijwilligerswerk gedaan dan door twintigers (White, 2006). Studenten en scholieren kunnen dus niet zonder meer over één kam worden gescheerd.

Vanuit huidig onderzoek in Nederland kan geen helder beeld worden geschetst van de verschillen in maatschappelijke participatie tussen scholieren, studenten of hun werkende leeftijdsgenoten. Dit onderzoek kan daarom nuttige informatie opleveren over de bereidheid onder studenten om vrijwilligerswerk te doen.

### *Onderzoeksvragen*

Dit onderzoek heeft de vorm van een case-study; hier wordt meer uitgebreid op ingegaan in de beschrijving van de onderzoeksopzet en -populatie (§ 5.1). De bereidheid om vrijwilligerswerk te doen wordt gepeild onder een groep studenten uit een achterstandswijk in Utrecht; Kanaleneiland. Doel is het stimuleren van de vrijwillige inzet van studenten in deze wijk.

Een dergelijk plan kan alleen iets opleveren als er zowel behoefte is vanuit de wijk als bereidheid onder de studenten. Daarom dient een verkenning van vraag en aanbod te worden gedaan. Er wordt bij maatschappelijke organisaties in de wijk gepeild of - en waarvoor - zij studenten zouden kunnen gebruiken. Ook zal onderzocht worden of studenten wel belangstelling hebben voor maatschappelijke participatie in de wijk. Vervolgens kan worden gepoogd deze aan elkaar te koppelen. De onderzoeksvragen luiden daarom als volgt:

1. Wat is de behoefte aan vrijwillige inzet van studenten vanuit maatschappelijke organisaties in Kanaleneiland?
2. In hoeverre zijn studenten bereid zich actief in te zetten in de wijk?
3. Welk soort vrijwilligerswerk spreekt studenten met name aan?
4. Welke kenmerken zijn bepalend voor de bereidheid van studenten?
5. Wat voor beleid kan vorm geven aan een matching tussen vraag en aanbod?

De eerste onderzoeksvraag is beschrijvend en richt zich op de vraag in de wijk naar vrijwilligerswerk door studenten. De tweede vraag is ook beschrijvend en geeft de animo voor het doen van vrijwilligerswerk onder studenten weer. De derde vraag bekijkt welk vrijwilligerswerk studenten de voorkeur voor hebben. De vierde onderzoeksvraag zoekt verklarende factoren voor de bereidheid tot vrijwillige inzet. Vanuit het theoretisch kader worden er hypothesen opgesteld aan de hand van verwachte kenmerken die invloed hebben op de bereidheid. Ook wordt onderzocht of bepaalde soorten vrijwilligerswerk meer bereidheid opleveren; dus of bereidheid afhangt van het soort vrijwilligerswerk. Ten slotte wordt door beleidsadvies een poging gedaan om de vraag en het aanbod naar vrijwilligerswerk aan elkaar te koppelen. Daarmee wordt de vijfde onderzoeksvraag beantwoord.

### 3. Theorie

In dit hoofdstuk worden inzichten vanuit de wetenschap aangehaald. Door een theoretisch kader te schetsen, komen we erachter wat reeds bekend is over vrijwilligerswerk en het doen van vrijwilligerswerk door studenten. Bevindingen uit voorgaand onderzoek kunnen leiden tot bepaalde verwachtingen over de uitkomsten van dit onderzoek. Daaruit zullen hypothesen naar voren komen. Eerst wordt gekeken naar de kenmerken van vrijwilligers volgens bestaande literatuur. Wie doen meer of minder aan vrijwilligerswerk en wat bepaalt dit? De nadruk ligt op socialisatie en het verschil tussen mannen en vrouwen, maar ook opleidingsniveau en studierichting worden behandeld (§ 3.1). Vervolgens komt de theorie van internalisering met betrekking tot vrijwilligerswerk aan de orde (§ 3.2).

#### 3.1 Socialisatie; verschillen tussen vrouwen en mannen

Een globale aanname is dat vrouwen meer vrijwilligerswerk doen dan mannen (Freeman, 1997; Wilson, 2000; Bekkers, 2002; Bekkers, 2004; BLS, 2010). De achterliggende gedachte luidt als volgt: vrouwen worden door socialisatie in de richting van zorg en hulpverlening gestuurd. Al vanaf de geboorte worden meisjes anders behandeld dan jongens, zij het onbewust. In de samenleving gelden andere verwachtingen voor mannen dan voor vrouwen en de meeste ouders projecteren dit op hun kinderen. Dit verwachtingspatroon vormt hun vaardigheden in zekere mate waardoor meisjes op andere gebieden presteren dan jongens (Eccles e.a., 1993). Stereotypen voor beide geslachten dragen zo bij aan het behoud van rolverdelingen.

Vrouwen zijn - ondanks emancipatie - nog steeds meer belast met zorgtaken dan mannen. Daaronder valt ook het onderhouden van het 'publieke huishouden' (Wilson & Musick, 1997). Ook is de arbeidsparticipatie onder vrouwen nog steeds lager, vrouwen werken tevens vaker parttime. Mensen die parttime werken doen meer aan vrijwilligerswerk dan degenen die een voltijd baan hebben of werkloos zijn (Wilson, 2000; Otten, 2005; BLS, 2010). Vrouwen beoordelen zichzelf tevens als meer altruïstisch en empatisch dan mannen; ook worden zij door anderen zo beoordeeld (Wilson & Musick, 1997). Daarom zou vrijwilligerswerk vaker voorkomen onder vrouwen.

#### *Man-vrouwverschillen in vrijwilligerswerk*

In een bevolkingsonderzoek voor Amerika wordt voor 2009 geconstateerd dat vrouwen inderdaad vaker actief zijn als vrijwilliger dan mannen. Ook voor voorgaande jaren geldt in de Current Population Survey dat vrouwen vaker vrijwilligerswerk doen dan mannen (BLS, 2010). Freeman (1997) en Wilson (2000) zeggen tevens dat vrouwen vaker vrijwilliger zijn dan mannen. Vrouwen hebben een grotere kans dan mannen om het afgelopen jaar actief te zijn geweest als vrijwilliger, zo

concluderen ook Hodgkinson & Weitzman (1992). Ander onderzoek constateert echter dat mannen meer kans hebben dan vrouwen (Hayghe, 1991). Daarnaast zijn er meerdere studies bekend die aangeven dat eventueel verschil in vrijwillige inzet tussen mannen en vrouwen wordt weg verklaard door socio-economische factoren (bijv. Smith, 1994).

Voor Nederland zijn de resultaten ook niet eenduidig. In een internationaal onderzoek werd geconstateerd dat in de meeste landen mannen meer betrokkenheid met organisaties hebben. In Nederland was echter geen significant verschil tussen mannen en vrouwen (Van Deth e.a., 2007). Bekkers constateert dat vrijwilligers vaker vrouwelijk zijn (Bekkers, 2002; Bekkers; 2005). Maar volgens het CBS kan over de periode van 1997 tot 2007 geen duidelijke verschil worden gesignaleerd in het percentage vrijwilligers van beide geslachten (Van Herten, 2008). Ook uit tijdbestedingsonderzoek voor het jaar 2005 komt naar voren dat verschillen tussen mannen en vrouwen in deelname aan vrijwilligerswerk niet groot zijn (Van Ingen, 2006). Mannen doen meer georganiseerd vrijwilligerswerk dan vrouwen, terwijl vrouwen meer aan informele hulp en verzorging doen (Hendriks, 2003). Dit ligt in de lijn van onderzoek naar politieke participatie in 18 Westerse Democratieën. Daarin constateren Coffé en Bolzendahl (2010) dat vrouwen niet minder participeren dan mannen, maar op een andere manier. Mannen zijn vaker actief in formele instituties terwijl vrouwen vaker in 'private action' participeren.

#### *Man-vrouwverschillen in vrijwilligerswerk door jongeren*

Cruce en Moore (2007) onderzochten vrijwillige inzet specifiek onder studenten in de V.S. Hun onderzoek toont aan dat studenten die maatschappelijk actief zijn inderdaad vaker vrouwen dan mannen zijn. Ander onderzoek geeft aan dat jongens en meisjes evenzeer geneigd zijn tot het doen van vrijwilligerswerk (Johnson e.a., 1998). Een vergelijkende studie onder jongeren in zeven landen wees uit dat in alle landen vrijwilligerswerk vaker voorkwam onder meisjes dan onder jongens. In vijf van de zeven landen was het verschil significant (Flanagan e.a., 1998). Voor Nederland bestaat sinds kort de Jeugdmonitor waarin ontwikkelingen op divers gebied worden bijgehouden. Daaruit blijkt dat onder 18-25 jarigen vrijwilligerswerk wat vaker voorkwam onder mannen dan onder vrouwen (CBS, 2009b). Over het geheel gezien lijkt vrijwilligerswerk onder jongeren toch meer door vrouwen dan door mannen gedaan te worden. Op basis van voorgaand onderzoek wordt de volgende hypothese opgesteld voor geslacht:

*H1: Vrouwen zijn meer bereid tot het doen van vrijwilligerswerk in de wijk dan mannen.*

### 3.2 Opleidingsniveau

Uit een groot aantal onderzoeken blijkt dat mensen met een hogere opleiding vaker actief zijn als vrijwilliger dan lager opgeleiden (bijv. Van Hertem, 2008; BLS, 2010; Wilson, 2000; Wilson & Musick, 1997; Freeman, 1997; Bekkers, 2004; Dekker & De Hart, 2009). Van Hertem (2008) bijvoorbeeld onderzoekt de deelname aan vrijwilligerswerk naar opleidingsniveau, waarbij gecontroleerd is op leeftijd en geslacht. Daaruit blijkt dat een hoger opleidingsniveau samengaat met meer maatschappelijke participatie. Van degenen met een HBO- of Universitaire opleiding doet 55,4% aan vrijwilligerswerk, tegenover 24,6% van de mensen met alleen lager onderwijs. Dit is ruim dubbel zoveel.

Dat hoger opgeleiden meer deelnemen aan vrijwilligerswerk dan laag opgeleiden is opvallend, omdat zij een drukker bestaan leiden en hun tijd daarom meer 'waard' is. Volgens Wilson (2000) komt dit doordat meer opleiding zorgt voor een groter bewustzijn van problematiek en een hoger niveau van empathie. Doordat hoger opgeleiden weten wat voor problemen er spelen in de maatschappij en meer meeleven met anderen, willen ze vaker helpen om problemen te verminderen. Wilson en Musick (1997) zeggen dat hoger opgeleiden ook meer vaardigheden hebben op het gebied van schrijven, spreken en sociale interactie. Dit geeft hen zelf meer aanleiding om deze vaardigheden in te zetten voor vrijwilligerswerk en maakt hen tegelijkertijd meer gewild als vrijwilligers. Omdat het gemiddelde opleidingsniveau in Nederland is tussen 1996 en 2007 is gestegen (CBS, 2009), wordt verwacht dat ook het aantal vrijwilligers stijgt. Die ontwikkeling is echter nog niet gevonden. Daarom rijst het vermoeden dat jonge hoog opgeleiden achterblijven qua deelname aan vrijwilligerswerk. Gegeven dat jonge mensen hoger opgeleid zijn dan ouderen, is het verschil in vrijwillige inzet nog groter (Bijl e.a. 2009). Dit geeft aanleiding om vrijwillige inzet door jonge hoog opgeleide mensen te stimuleren.

#### *Verschillen binnen de groep hoog opgeleiden*

De groep 'hoog opgeleiden' bestaat in gangbare vragenlijsten uit degenen die een opleiding aan de Hogeschool of Universiteit hebben gevolgd. Het zou echter kunnen dat er ook nog verschillen bestaan tussen mensen met een HBO of WO-opleiding. In dit onderzoek worden alleen hoog opgeleiden als respondenten gebruikt, het is interessant om te kijken of er onderlinge verschillen zijn binnen deze groep.

Er zijn twee richtingen mogelijk voor het verwachte verschil tussen studenten van Hogeschool en Universiteit. Enerzijds blijkt duidelijk uit ander onderzoek dat een hoger opleidingsniveau meer deelname aan vrijwilligerswerk met zich meebrengt. Opleidingsniveau hangt positief samen met het doen van vrijwilligerswerk. Anderzijds hebben studenten aan de Hogeschool meer praktische vaardigheden. Het HBO kent meer stagetijd dan de Universiteit en de opgedane



kennis is meer toegespitst op toekomstig werk, WO-studenten hebben in vergelijking meer theoretische kennis. Vrijwilligerswerk is meer praktisch dan theoretisch van aard en daarom zou het meer in het straatje passen van een HBO-student. Daarom worden twee tegenstrijdige hypothesen opgesteld:

*H2a: Wo-studenten zijn door hun hogere opleidingsniveau meer bereid om vrijwilligerswerk in Kanaleneiland te doen dan HBO-studenten.*

*H2b: HBO-studenten zijn door hun praktijkgerichte vaardigheden meer bereid om vrijwilligerswerk in de wijk te doen dan WO-studenten.*

### 3.3 Studierichting

Het type opleiding kan ook zorgen voor meer of minder deelname aan vrijwilligerswerk. Volgens Cruce & Moore (2007) verschilt maatschappelijke participatie per studierichting; vooral studenten in educatieve, sociale en biologische opleidingen zijn actief als vrijwilliger. Hierover is verder weinig bekend. Er zijn geen andere onderzoeken gevonden waarin de vrijwillige participatie van studenten wordt opgesplitst naar studierichting. Dit onderzoek kan daar zinvolle informatie over verschaffen.

Er wordt verschil verwacht in de bereidheid tot het doen van vrijwilligerswerk tussen studenten van verschillende opleidingen. Wanneer vanuit de studierichting een zekere binding met vrijwilligerswerk bestaat, zal een student zich vermoedelijk eerder vrijwillige inzetten. Maatschappelijke participatie lijkt vooral zinnig voor studenten met een maatschappijgeoriënteerde opleiding. De zogenaamde gammastudies zijn in brede zin gericht op gedrag en maatschappij. Daarom luidt de volgende hypothese:

*H3: Studenten met een gammastudie zijn meer bereid om vrijwilligerswerk in de wijk te doen dan alfa- en bètastudenten.*

### 3.4 Internalisering

Een andere theorie die meespeelt in de keuze om vrijwilligerswerk te doen, is *internalisering*. Het internaliseren van bepaald gedrag wil zeggen dat het eigen wordt gemaakt (Ultee e.a., 2003). Een individu ziet gedrag als onderdeel van de persoonlijkheid en als belangrijk voor wie hij of zij is. De achterliggende theorie hierbij is afkomstig van Durkheim, die de integratietheorie ontwikkelde om zelfdoding te verklaren. Parson gaf hier in 1937 een uitwerking op, waarin het internaliseren

van normen centraal staat. Hij stelt dat diepgaande internalisering van bepaalde normen en waarden leidt tot het naleven ervan (Ultee e.a., 2003). Deze internaliseringshypothese kan worden toegepast op vrijwilligerswerk. Maatschappelijke inzet is een vorm van normatief gedrag dat wordt goedgekeurd vanuit de samenleving. Het doen van vrijwilligerswerk zorgt voor kennismaking met en socialisatie in dat gedrag. Wanneer iemand normen over het doen van vrijwilligerswerk internaliseert, zal hij of zij dit gedrag volhouden. Aangenomen wordt dat mensen die al vrijwilligerswerk doen, dit gedrag hebben geïnternaliseerd.

Uit meerdere onderzoeken blijkt dat het eenmaal doen van vrijwilligerswerk zorgt voor blijvende maatschappelijke participatie (Stukas e.a., 1999; Astin & Sax, 1998; Jones & Hill, 2003). De bereidheid van studenten om in de toekomst vrijwilligerswerk te doen is groter onder degenen die al ervaring hebben met het doen van vrijwilligerswerk (Stukas e.a., 1999). Of college-studenten deelnemen aan vrijwilligerswerk of niet, wordt voor een groot deel bepaald door de voorafgaande jaren. Wanneer iemand op de middelbare school *community service* heeft gedaan, zal hij hier eerder als student mee doorgaan (Astin & Sax, 1998; Jones & Hill, 2003). Jongeren die eraan gewend zijn om actief te zijn als vrijwilliger, zullen dit over de levensloop vaker volhouden (Jones & Hill, 2003). Daarom luidt de hypothese:

*H4: Studenten die nu al vrijwilligerswerk doen zijn meer bereid om ook in de wijk actief te worden als vrijwilliger.*

### 3.5 Woonduur

Tot slot is *woonduur* een factor die bepalend kan zijn voor de bereidheid om vrijwilligerswerk te doen. Diverse onderzoeken geven aan dat er meer wordt geïnvesteerd in de buurt wanneer de bewoners er langer wonen (Knol, 2005; Overbeek e.a. 2007; Oishi e.a. 2007; Sampson, 1988; Kasarda & Janowitz, 1974).

Onderzoek van Kasarda en Janowitz (1974) en Sampson (1988) is uitgevoerd in Engeland. Hoe zeer iemand gehecht is aan de buurt en wil investeren in de wijk wordt grotendeels bepaald door woonduur (Kasarda & Janowitz, 1974). Wie langer in een wijk woont, is beter geïntegreerd en heeft meer sociale contacten op buurtniveau. Sociale cohesie en maatschappelijke participatie hangen positief samen met woonduur. Uit onderzoek van Sampson (1988) blijkt dat de woonduur van een individu significant positieve invloed heeft op de verbondenheid met de woonomgeving. Verder geven Oishi et al. (2007) voor Amerika aan dat residentiële stabiliteit leidt tot meer identificatie met de eigen woonomgeving. Dat resulteert in een toename van 'procommunity behaviors' (deelname aan activiteiten ter verbetering van de gemeenschap). Het helpen van andere leden van de gemeenschap komt vaker voor onder degenen met langere woonduur.

Nederlands onderzoek geeft vergelijkbare uitkomsten. Knol (2005) geeft aan dat residentiële stabiliteit gunstig is voor het oordeel over de woonomgevingkwaliteit. Overbeek et al. (2007) richtten zich in hun onderzoek op bewoners van landelijke gebieden. Zij constateerden dat 'recente nieuwkomers' in landelijke gebieden minder actief zijn in vrijwilligerswerk in de buurt. Wanneer de nieuwkomers al wat langer in de gemeente wonen, stijgt hun deelname aan lokaal vrijwilligerswerk. De hypothese met betrekking tot woontijd luidt daarom:

*H5: Studenten die langer in de wijk wonen zijn meer bereid om vrijwilligerswerk in de buurt te doen dan degenen met een kortere woontijd.*

## 4. Methoden en data

In dit hoofdstuk wordt eerst het onderzoeksveld besproken (§ 4.1). Daarna worden de onderzoeksmethoden van het kwalitatieve gedeelte uitgelegd, waar bijvoorbeeld aan de orde komt hoe selectie van de onderzoekseenheden heeft plaatsgevonden (§ 4.2). Vervolgens zijn de methoden van het kwantitatieve deel aan de beurt (§ 4.3). Die paragraaf bespreekt de dataverzameling en respondenten, ook worden de variabelen geoperationaliseerd.

### 4.1 Case-study

Dit onderzoek wordt op wijkniveau uitgevoerd. Doordat het veld van onderzoek afgebakend is, kan een duidelijk beeld verkregen worden van vraag en aanbod van vrijwilligerswerk in deze wijk. Als veld van onderzoek is de Utrechtse wijk Kanaleneiland gekozen. Die wijk wordt geschikt geacht voor het vinden van zowel maatschappelijke organisaties als studenten. Kanaleneiland is door minister Vogelaar benoemd als krachtwijk. Dit wil zeggen een probleemwijk die zich kenmerkt door lage inkomens, veel overlast en een hoog percentage allochtonen. De krachtwijk 'Kanaleneiland' omvat Kanaleneiland noord, zuid en Transwijk (Eikelenboom & Pas, 2009). Volgens Regioplan Utrecht (2009) wonen er 84% niet-westerse allochtonen in Kanaleneiland-noord en 71% in Kanaleneiland-zuid. Dit is een stuk hoger dan gemiddeld voor de stad Utrecht; waar 21% van de bevolking uit niet-westerse allochtonen bestaat. De sociaal-economische status van de wijkbewoners is doorgaans laag; het werkloosheidspercentage in Kanaleneiland is ruim twee keer zo hoog als voor de stad Utrecht als geheel (Eikelenboom en Pas, 2009). Ook de schoolprestaties van kinderen blijven achter. Het vooruitzicht voor bewoners van deze wijk is dus niet rooskleurig.

Aan de rand van Kanaleneiland is in september 2009 een grote studentenflat opgeleverd: City Campus MAX. Dat complex biedt woonruimte aan ongeveer 900 studenten en pas afgestudeerden. Deze groep jonge hoogopgeleide bewoners kan een gunstige impuls betekenen voor

de wijk. Dit kan bijvoorbeeld door vrijwilligerswerk, waarbij studenten in aanraking komen met de wijk en bewoners buiten het studentencomplex. In Kanaleneiland zijn veel maatschappelijke organisaties actief om de leefbaarheid te verbeteren. Er zijn dus voldoende vrijwilligersorganisaties die kunnen worden geïnterviewd voor het kwalitatieve gedeelte van dit onderzoek. Daarnaast kunnen de bewoners van het studentencomplex als onderzoekspopulatie voor het kwantitatieve gedeelte worden gebruikt.

## 4.2 Methoden kwalitatief

Het kwalitatieve gedeelte van dit onderzoek geeft een antwoord op de eerste, beschrijvende, onderzoeksvraag naar de behoefte aan vrijwillige inzet van studenten vanuit de maatschappelijke organisaties in Kanaleneiland. Om antwoord te krijgen op deze vraag zijn interviews gehouden met sleutelfiguren die actief zijn bij maatschappelijke organisaties in Kanaleneiland. Deze interviews gaven een verkenning van het vrijwilligerscircuit in Kanaleneiland, waarbij de focus lag op het bepalen van de behoefte aan vrijwillige inzet specifiek door studenten.

### *Selectie onderzoeksgroep*

Potentiële respondenten zijn gekozen op basis van een rapport van de gemeente Utrecht. Het gaat om een lijst van veertig vrijwilligersorganisaties die actief zijn in de wijk Kanaleneiland. Een aantal daarvan bleken bij nader onderzoek niet meer te bestaan. Ook waren van enkele organisaties geen (correcte) contactgegevens bekend. Verder waren er organisaties die niet bruikbaar bleken, zoals de huurdersvereniging van een flat. Het gaat immers om organisaties die in principe toegankelijk zijn voor alle wijkbewoners. Uiteindelijk zijn zesentwintig organisaties aangeschreven via e-mail.

### *Toegang krijgen*

Na het eerste verzoek tot deelname aan een interview is geprobeerd telefonisch contact op te nemen. Veel organisaties waren herhaaldelijk niet bereikbaar. Ook werd regelmatig aangegeven dat er veel verzoeken voor interviews kwamen. Kanaleneiland is een bekende probleemwijk en de organisaties die de leefbaarheid in de wijk proberen te verbeteren, staan blijkbaar veel in de belangstelling. Door de vele verzoeken was men niet welwillend om geïnterviewd te worden. Na een herinneringsmail waren veel organisaties nog steeds niet bereikt. Wanneer wel een afspraak was gemaakt kwam het ook meermaals voor dat respondenten dit waren vergeten of afbelden. Zodoende was het verkrijgen van respondenten een langdurig proces. Uiteindelijk zijn contactpersonen van elf organisaties geïnterviewd. Coördinator Mikkie Schmitz van de Buurtbus voor senioren; Jolanda Panis van Resto van Harte; Corline van Reen van de Wijkraad Zuidwest; Alex van Pelt van werkgroep Kanaleneiland (via baptistengemeente De Rank); Saskia Boesveldt van het Huis voor de Buurt;

Zeyneb Dabbabi van de Huiswerkbegeleiding (via Doenja); Peter Tol van de Brede School; Caroline Sarolea van het Meidencentrum via Al Amal; Linda Poelman van Voorleesexpress, Marije Ewald van Ladyfit; Mieke Franssen van het Jongeren Cultuurhuis Kanaleneiland.

#### *Het interview*

Onder de respondenten zijn semigestructureerde interviews afgenomen met een gemiddelde duur van ongeveer 40 minuten. Aan de hand van een topiclijst<sup>2</sup> werden vragen geformuleerd. Er werd uitgegaan van open antwoorden, ter verduidelijking waren bij sommige vragen antwoordcategorieën genoteerd. De interviews zijn opgenomen met een voice-recorder en vervolgens uitgetypt. Na het uitwerken van de interviews is een codeboom gemaakt voor de analyse van de informatie (Boeije, 2008).

### 4.3 Methoden kwantitatief

Het kwantitatieve gedeelte van dit onderzoek geeft een antwoord op de tweede, derde en vierde onderzoeksvraag. Deze vragen gaan over de bereidheid onder studenten om vrijwilligerswerk in de wijk te doen (vraag 2), het soort vrijwilligerswerk dat hen aanspreekt (vraag 3) en de kenmerken die bepalend zijn voor de bereidheid (vraag 4). De gegevens zijn verzameld door middel van enquêtes onder de bewoners van studentenflat 'City Campus MAX'.

#### *Onderzoeksopzet en dataverzameling*

De enquête voor studenten is zowel online als face-to-face afgenomen, de dataverzameling vond plaats in april 2010. De bewoners van City Campus MAX zijn allen studenten (of net afgestudeerden) aan Hogeschool of Universiteit. De online enquête is opgesteld in het programma LimeSurvey. De vragenlijst werd gekoppeld aan een website met een eenvoudige pakkende naam: [www.maxindewijk.nl](http://www.maxindewijk.nl). Het oorspronkelijke webadres was namelijk lastig over te typen. Verzoek tot invullen van de vragenlijst is met een directe internetlink op het forum van het wooncomplex geplaatst, tevens zijn in alle brievenbussen flyers gepost met de website. Ook werden bewoners verzocht om medebewoners te attenderen op het onderzoek. Na 2 weken is een herinneringsoproep op het forum geplaatst.

Het voordeel van een online enquête is dat ze op ieder gewenst tijdstip zelfstandig ingevuld kan worden. De enquête hoeft niet te worden geprint en opgestuurd en het kost geen arbeidsuren om de respondenten op te zoeken. Ook komen de antwoorden direct terecht in een databestand, daardoor is er geen verlies van respons doordat mensen de vragenlijst vergeten terug te sturen.

---

<sup>2</sup> Bijlage 1 geeft deze topiclijst weer

Bovendien verdwijnt hiermee het risico op overtypfouten. Een ander voordeel is dat respondenten de vragen vermoedelijk minder invullen naar sociale wenselijkheid, omdat invullen via internet meer anoniem is dan face-to-face. Vrijwilligerswerk heeft te maken met geefgedrag; het geven van tijd (Bekkers, 2002) en is daarom wel een onderwerp dat gevoelig is voor sociale wenselijkheid. Nadeel is dat de respondent zelf de stap moet nemen om de website te bezoeken en de vragen in te vullen. Een flyer komt gemakkelijk bij het oud papier terecht, en niet alle bewoners van het complex zijn actief op het forum. Daarom kan het zijn dat een bepaald soort mensen de vragenlijst online heeft ingevuld, waarbij hun antwoorden mogelijk verschillen van degenen die de enquête niet invulden.

Er is ook langs de deuren gegaan met de enquête, waarbij deze face-to-face werd afgenomen. Dit is weliswaar arbeidsintensief, maar zorgt er wel voor dat mensen de enquête volledig invullen. Via internet kwam het vaker voor dat respondenten halverwege afhaakten. Wanneer mensen aan de deur aangaven op dat moment geen tijd te hebben, is verzocht de enquête alsnog online in te vullen.

### *Onderzoekspopulatie*

In totaal hebben 97 respondenten de vragenlijst online ingevuld. Diverse bezoeken aan het complex leverden 84 ingevulde enquêtes op. Het totaal aantal respondenten komt daarmee op 181. Van deze respondenten is 60% vrouw en 40% man. Wegens missende of verwarrende antwoorden zijn nog enkele respondenten afgevallen voor de analyses. Uiteindelijk is het aantal respondenten dat gebruikt is in de analyses 172.

### *Operationalisering variabelen*

In deze paragraaf worden de vragen uit de enquête geoperationaliseerd naar variabelen. De variabelen zijn op te delen in drie groepen die achtereenvolgens behandeld worden; afhankelijke variabelen, onafhankelijke variabelen en controlevariabelen.

#### Afhankelijke variabelen

De *bereidheid* van studenten om vrijwilligerswerk te doen in de wijk is gemeten door een vraag met zes antwoordmogelijkheden. De vraag luidt “Zou je in de nabije toekomst vrijwilligerswerk willen doen in de buurt?” De antwoordmogelijkheden zijn als volgt: Ja, en ik heb daar ook al een beeld van (1); Ja, maar ik weet nog niet wat (2); Ja, ik doe dit al maar ik wil nog wel meer doen (3); Nee, want ik doe dit al (4); Nee (5); Weet ik nog niet (6). In ander onderzoek wordt vaak alleen gevraagd naar het al dan niet doen van vrijwilligerswerk. De bereidheid wordt dan niet meegenomen. Cruce en Moore (2007) benadrukken juist het belang van het onderzoek naar intentie of bereidheid. Zij

onderstrepen dat mensen die nu geen vrijwilligerswerk doen, daar wellicht best toe bereid zijn. Vooral bij jonge mensen is de kans groot dat men simpelweg nog niet is toegekomen aan vrijwilligerswerk. Degenen die (nog) geen vrijwilligerswerk doen kunnen niet zonder meer op één hoop worden gegooid. Alleen vragen of mensen nu al aan vrijwilligerswerk doen, geeft dus onvoldoende beeld van de intentie om maatschappelijk te participeren. Daarom wordt naar bereidheid gevraagd. Voor een meer heldere interpretatie worden de zes antwoordcategorieën van de vraag naar bereidheid waar mogelijk samengenomen. Dit resulteert in een nieuwe dichotome variabele die de bereidheid om vrijwilligerswerk in de wijk te doen meet. De drie positieve antwoordmogelijkheden zijn samengenomen tot antwoord 'ja', de twee negatieve antwoordmogelijkheden zijn samengenomen tot antwoord 'nee'. De personen die 'weet ik nog niet' hebben geantwoord worden bij de negatieve antwoorden gerekend, om geen foutieve overschatting van bereidheid te geven.

Aan de respondenten zijn (op basis van de kwalitatieve interviews) concrete *voorbeelden* van vrijwilligerswerk in de wijk voorgelegd. Voor ieder voorbeeld kon de respondent op een Likert-schaal aangeven hoe graag hij dit zou doen. De antwoordmogelijkheden liepen uiteen van 1 tot 5 (1 = absoluut niet, 2 = niet graag, 3 = misschien, 4 = graag, 5 = heel graag). Hier geldt hoe hoger de score, hoe hoger de bereidheid.

Het eerste voorbeeld is senioren rondrijden met de Buurtbus 55+ (*Buurtbus*). Tweede voorbeeld is het leggen van contacten tussen allochtone en autochtone jongere via Stichting Trendy (*Trendy*) en derde voorbeeld is het helpen bereiden of serveren van een maaltijd bij Resto Van Harte (*Resto*). Dit is een goedkoop buurtrestaurant dat tevens als ontmoetingscentrum dient. Het vierde voorbeeld is begeleiden van een workshop bij het Jongeren Cultuurhuis Kanaleneiland (*Cultuur*) en het vijfde voorbeeld is voorlezen aan kinderen met een taalachterstand via de Voorleesexpress (*Voorlees*). Het zesde voorbeeld is geven van huiswerkbegeleiding aan basisschoolleerlingen via Doenja Dienstverlening (*Huiswerk*).

Er is geprobeerd om een divers aanbod aan voorbeelden te vormen. De voorbeelden zijn gekozen naar afspiegeling van de wijk en wijkproblematiek. Kanaleneiland is een wijk met veel kinderen (Eikelenboom & Pas, 2009) en er wordt veel overlast veroorzaakt door 'hangjongeren'. Welzijnswerk dat zich richt op kinderen kan die problematiek wellicht voorkomen of verhelpen, daarom zijn er vier voorbeelden die betrekking hebben op de jeugd. Namelijk het Cultuurhuis en Trendy (jongeren), Huiswerkbegeleiding (basisscholieren) en de Voorleesexpress (kleine kinderen). Verder wonen in Transwijk, dat onderdeel is van de krachtwijk Kanaleneiland, veel senioren waar vrijwilligerswerk voor gedaan kan worden. Één voorbeeld richt zich voornamelijk op senioren, namelijk de Buurtbus. Het laatste voorbeeld focust op mensen die minder te besteden hebben (Resto van Harte) omdat in Kanaleneiland veel werkloosheid is (Eikelenboom & Pas, 2009).

### Onafhankelijke variabelen

Voor diverse onafhankelijke variabelen wordt nagegaan wat de invloed is op de bereidheid om vrijwilligerswerk in de wijk te doen. *Geslacht* werd genoteerd door de interviewer of, bij de online-enquête, ingevuld door de respondent zelf. Er is een dummy aangemaakt voor de analyses; man (0) en vrouw (1). Mannen zijn als referentiecategorie gebruikt. Verder wordt gevraagd of iemand al vrijwilligerswerk doet. De vraag *Doe je aan vrijwilligerswerk* kon met ja (1) of nee (0) worden beantwoord. Wanneer er met 'ja' werd geantwoord is verder gevraagd naar wat voor vrijwilligerswerk de respondent deed. Daarbij werden open antwoorden genoteerd, hier zijn verder geen analyses mee gedaan.

Voor *opleidingsniveau* geldt de keuze tussen HBO en WO. Alle respondenten zijn immers studenten of afgestudeerden aan Hogeschool of Universiteit. Er is een dummy gemaakt voor in de analyse; HBO (0) WO (1). *Studierichting* is bepaald door een open vraag naar de naam van de opleiding. Er is voor een open vraag gekozen vanwege het grote aantal bestaande HBO en WO-opleidingen. Vervolgens is handmatig een indeling op studierichting gemaakt. 'Alpha' omvat studies letteren en kunst, 'gamma' omvat gedrag- en maatschappijgeoriënteerde opleidingen en 'bèta' omvat de exacte wetenschappen. Voor elke studierichting is een dummy gemaakt, wordt hierop (1) gescoord dan valt de respondent onder deze studierichting. Ten slotte is gevraagd naar *woonduur*. De woonduur is gemeten in langer of korter dan 6 maanden (< 6 maanden = 0, > 6 maanden = 1).

## 5. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de onderzoeksresultaten besproken. Eerst komen de resultaten van het kwalitatieve gedeelte aan bod, daaruit volgt de beantwoording van de eerste onderzoeksvraag (§ 5.1). Vervolgens worden de beschrijvende resultaten van het kwantitatieve gedeelte behandeld en kunnen de tweede en derde onderzoeksvraag worden beantwoord (§ 5.2). Daarna volgen de verklarende resultaten van het kwantitatieve deel met een antwoord op de vierde onderzoeksvraag (§ 5.3).

### 5.1 Resultaten kwalitatief

De eerste onderzoeksvraag luidt 'Wat is de behoefte aan vrijwillige inzet van studenten vanuit maatschappelijke organisaties in Kanaleneiland?' In deze paragraaf worden elf interviews met maatschappelijke organisaties uit de wijk besproken. De interviews richten zich op mogelijke behoefte aan vrijwilligers en de inzet van studenten om in deze behoefte te voorzien.



Het merendeel van de geïnterviewde organisaties plaatst zich in de sociale sector / welzijnssector. De doelgroep waar de organisaties zich op richten is verschillend. Één organisatie richt zich specifiek op senioren (Buurtbus), twee organisaties richten zich op vrouwen (Ladyfit en het Meidencentrum). De Voorleesexpress en Huiswerkbegeleiding richten zich op kinderen met taal- of leerproblemen. De Brede School is voor kinderen van de basisschoolleeftijd en het Cultuurhuis is meer bedoeld voor middelbare scholieren. Alle organisaties hebben het aantal wijkbewoners dat gebruikt maakt van de voorzieningen van de organisatie zien groeien, behalve bij Resto van Harte. Dat wijkrestaurant moet haar best doen om mensen te trekken. Verder is de ‘klantenkring’ van alle organisaties dus toegenomen over het afgelopen jaar.

De meeste organisaties gaven aan dat ze wel studenten als vrijwilligers kunnen gebruiken. Dit geldt voor Ladyfit, het Meidencentrum, de Voorleesexpress, Huiswerkbegeleiding, Resto van Harte, de Buurtbus 55+, Jongeren Cultuurhuis Kanaleneiland en het Huis voor de Buurt. Bij de overige organisaties is de behoefte minder duidelijk. De Wijkraad Zuidwest en de Brede School zijn een soort overkoepelende organen. Zij zouden vrijwilligers eerder doorverwijzen naar deelorganisaties. Een student zou wel kunnen deelnemen in de Wijkraad, maar de Wijkraad Zuidwest heeft voornamelijk een vergaderfunctie en voert geen ‘actief’ vrijwilligerswerk uit. De Brede School is een verzamelnaam voor drie basisscholen en de bijbehorende voorschool, tussenschoolse en naschoolse opvang. Hier zijn vrijwilligers welkom maar de coördinator (Peter Tol) kon niet exact aangeven waarvoor.

Verder heeft de werkgroep Kanaleneiland die actief is vanuit een baptistengemeente, alleen belangstelling voor studenten met een Christelijke achtergrond. Hun vrijwilligers worden in de eigen kerkgemeente geworven dus is versterking van buitenaf niet nodig.

Ook zijn er organisaties die wel meer vrijwilligers willen, maar waarbij ook struikelblokken van een groeiend vrijwilligersbestand worden gesignaleerd. Voor de huiswerkbegeleiding van Doenja bijvoorbeeld is een stijgende vraag. Maar de organisatie draait op subsidies en er kan alleen worden uitgebreid als daar middelen voor zijn. Ook bij het Meidencentrum ziet men grenzen:

*“We kunnen altijd wel meer vrijwilligers hebben omdat we dus ook een enorme toeloop hebben, maar het moet ook behapbaar blijven.” Caroline, Meidencentrum, 25 maart 2010.*

Er worden weinig specifieke eisen gesteld aan toekomstige vrijwilligers. Soms wordt een bepaalde studierichting of opleiding gewenst. Bij de Buurtbus bijvoorbeeld zijn bijrijders met medische ervaring nodig. Mocht er onderweg iets gebeuren met de senioren die vervoerd worden, dan is er iemand met kennis van zaken aan boord. Daarvoor komen dus alleen studenten Geneeskunde,

Verpleegkunde of mensen met een EHBO-diploma in aanmerking. Wanneer een student als chauffeur van de Buurtbus aan de slag wil is uiteraard een rijbewijs en aardige rijervaring vereist.

Bij twee organisaties geldt een sterke voorkeur voor vrouwelijke vrijwilligers. Dit komt door culturele aspecten van de doelgroep; allochtone wijkbewoners die vaak islamitisch zijn. Het Meidencentrum is bedoeld voor allochtone meisjes en daarom is het niet de bedoeling dat daar mannelijke vrijwilligers actief zijn. Via de Voorleesexpress wordt voorgelezen aan kinderen met een taalachterstand. Dit zijn meestal allochtone kinderen en daarom zijn de voorlezers meestal vrouwen:

*“er zijn drie mannelijke voorlezers in totaal maar goed dat is in bijna vijf jaar dus.. dat is gewoon lastig bij een islamitisch gezin...” Linda, Voorleesexpress, 5 maart 2010*

Verder geeft Alex van Pelt van de Werkgroep Kanaleneiland aan dat per activiteit wel een voorkeur voor geslacht kan gelden. Voetballen met de jeugd wordt door mannen gedaan en een praatgroep voor moslimvrouwen dient uiteraard door een vrouw begeleid te worden. Ook hier is de achterliggende gedachte om rekening te houden met de cultuur van islamitische wijkbewoners.

De gewenste termijn waarvoor men een student wil inzetten varieert van een half jaar tot een schooljaar, of zelfs langer. Bij de wijkraad Zuidwest bijvoorbeeld vergadert men om de maand. Als iemand voor een half jaar mee zou draaien, heeft hij of zij amper drie vergaderingen meegemaakt. Langdurige inzet wordt daarom geprefereerd. Bij de Voorleesexpress geldt een standaard termijn van 20 weken waarbij iedere voorlezer een eigen voorleesgezin krijgt toegewezen. Tussentijds stoppen is daar dus geen optie. Er wordt ook in vrijwilligers geïnvesteerd vanuit de organisaties, wat kortstondige inzet onrendabel maakt. Bij de Buurtbus bijvoorbeeld krijgen vrijwillige chauffeurs het benodigde certificaat vergoed door de organisatie. De respondent zegt daarover:

*“We hebben een aantal mensen de chauffeursopleiding laten doen die vervolgens nooit meer terug kwamen weetje. Die hebben dan het certificaat in zak... En dat is wat ik nu wel ga verplichten, om minimaal een half jaar voor ons te rijden.” Mikkie, Buurtbus, 12 maart 2010*

Bij de geïnterviewde organisaties is men positief over studenten als vrijwilligers. De schrikverhalen van luie studenten die alleen feesten worden met een korrel zout genomen. Volgens Peter Tol (coördinator van de Brede School) zijn dit andere studenten dan degenen die vrijwilligerswerk willen doen. Alle organisaties willen wel studenten inzetten als vrijwilliger, hoewel de meerderheid

niet denkt dat studenten beter zijn dan reguliere vrijwilligers. Bij de Voorleesexpress, Huiswerkbegeleiding, het Meidencentrum en het Cultuurhuis zijn nu al studenten actief. Ook bij het zorgcentrum Transwijk, waar de Buurtbus bij hoort, heeft men ervaring met studenten. Hun ervaringen met deze studenten zijn positief. Vanwege hun leeftijd en hoge opleiding worden studenten als geschikte vrijwilligers gezien. Wat leeftijd betreft wordt het volgende gezegd:

I: Waarom zou u voor studenten willen kiezen?

R: *“Nou omdat ik zelf constant probeer te promoten dat jong en oud veel meer samengaan. Een student heeft meer te vertellen dan iemand van 80 zal ik maar zeggen, en ik vind die interactie tussen jong en oud heel leuk. En een jongere heeft vaak weer andere ideeën als wij, en heel vaak strandt dat op positieve dingen uit.”* Mikkie, Buurtbus, 12 maart 2010.

*“En het fijne van de leeftijd van studenten is dat ze eh, toch wel wat jonger zijn, jonger meestal dan basisschool leerkrachten, en dat scheidt toch wel een beetje een informele band en wat minder afstand.”* Zeyneb, Huiswerkbegeleiding, 11 maart 2010

De meeste organisaties zien de bewoners van Campus MAX als een aanwinst voor de wijk waar ze graag kennis mee maken. Dat de wijk wellicht kan profiteren van deze groep jonge hoog opgeleide bewoners wordt ook geopperd door een respondent:

*“ja het opleidingsniveau van studenten ligt natuurlijk wel flink hoger dan de gemiddelde wijkbewoner, dus wat dat betreft kun je misschien zelfs meer van ze verwachten..”* Peter, Brede School, 23 maart 2010.

De gemiddelde sociaal-economische status in Kanaleneiland is laag, studenten kunnen wat dat betreft een positieve impuls geven. Ook zijn studenten vaardig op organisatorisch niveau vanwege hun levensfase en drukke agenda:

*“als student ben je vaak ook wel gewend om dingen goed te organiseren in je leven want je hebt heel veel dingen tegelijk, ja afstuderen en misschien een of andere club waar je lid van bent, bijbaantje en je sociale contacten, en al die dingen moet je zegmaar allemaal regelen...”* Jolanda, Resto Van Harte, 12 maart 2010

Een ander aspect dat genoemd wordt is de flexibiliteit en open houding van studenten. Voor voorlezers bij de Voorleesexpress is dit een waardevolle kwaliteit, aldus de respondent:

*“Maar wat wel zo is is dat we wel hebben gekozen voor juist studenten, omdat die nog flexibel kijken naar ons idee naar de opvoeding ook. En omdat het toch een andere cultuur is, vaak, hebben we daar dus echt wel voor gekozen dat er niet wordt ingemengd echt in de opvoeding., zo van wat gaan je kinderen laat naar bed, ofzo..” Linda, Voorleesexpress, 5 maart 2010*

Ten slotte wordt bekeken of het doen van vrijwilligerswerk ook voor de student zelf iets kan opleveren. Veel organisaties geven aan dat een student alleen als vrijwilliger aan de slag moet gaan als hij het zelf graag wil. Vrijwilligerswerk kan voldoening opleveren maar het moet niet uit gevoel van verplichting gebeuren. Bij het buurtrestaurant wordt het opdoen van werkervaring genoemd als mogelijk nut voor de vrijwilliger zelf:

*“ik heb bijvoorbeeld ook mensen die.. het zijn er nu twee, één iemand doet een stage vanuit de koksopleiding, en iemand die werkt maar die zit erover te denken om misschien een kinderrestaurant te beginnen in de toekomst, en voor hen beiden is het dus echt een prioriteit om te leren hoe je zo'n restaurant 'draagt' zegmaar” Jolanda, Resto Van Harte, 12 maart 2010*

Ten slotte kan door vrijwilligerswerk in de buurt ook het imago van de wijk verbeteren. Als wijkbewoner hebben de studenten zelf daar ook profijt van:

*“..je merkt dat heel veel mensen juist daar ook motivatie uit putten. Zo van ja Kanaleneiland staat heel slecht bekend maar we doen hier hartstikke goede dingen. En dat kan voor een student denk ik ook een motor zijn, dat je denkt van ik woon hier in die wijk en ik zie de problemen, maar daar kan ik wat aan doen.” Peter, Brede School, 23 maart 2010*

## 5.2 Beschrijvende resultaten kwantitatief

In dit hoofdstuk worden de bevindingen van het kwantitatieve onderzoeksdeel besproken. Eerst komen de beschrijvende statistieken aan bod, hiermee kan antwoord worden gegeven op onderzoeksvraag 2 en 3. Vraag twee gaat over de mate van bereidheid onder studenten om vrijwilligerswerk in de wijk te doen. Vraag drie betreft het soort vrijwilligerswerk dat het meeste aanspreekt.

### *Bereidheid*

Meer dan de helft van de respondenten (55.2%) wil geen vrijwilligerswerk doen of heeft hier nog niet over nagedacht. De overige respondenten zijn wel bereid om vrijwilligerswerk in de buurt te doen (44.8%). In aantallen zijn 77 studenten positief over vrijwilligerswerk.

### *Voorbeelden van vrijwilligerswerk in de wijk*

Voor de zes voorbeelden van vrijwillig buurtwerk werd op een schaal van 1 tot 5 aangegeven hoe graag de respondent dat werk wilde doen. In tabel 1 worden de gemiddelde scores voor ieder voorbeeld weergegeven. De scores variëren van 2.29 tot 2.941, de verschillen zijn dus gering. Score 2 betekent 'niet graag' en score 3 betekent 'misschien'. De respondenten zijn gemiddeld dus niet heel enthousiast over de voorbeelden van vrijwilligerswerk. Toch waren studenten die in eerste instantie niet bereid waren, vaak meer positief over de voorbeelden. 147 respondenten (85.5%) willen één of meerdere voorbeelden van vrijwilligerswerk wel overwegen met een antwoord van *misschien, graag* of *heel graag*.

Het minst populaire voorbeeld met de gemiddelde score van 2.29 is de Buurtbus (hoewel de reden hiervoor vaak was dat de respondent nog geen rijbewijs had). Het voorbeeld met de hoogste gemiddelde score (2.941) is Huiswerkbegeleiding. Huiswerkbegeleiding is dus het meest populaire voorbeeld van vrijwilligerswerk.

### *Doe je al vrijwilligerswerk?*

Van de ondervraagde studenten doet 28,5% nu al aan vrijwilligerswerk en 71.5% doet dit niet. Van degenen die geen vrijwilligerswerk doen, geeft tweederde aan dat de reden hiervoor 'geen tijd' is. Zo'n 13% zegt 'geen behoefte' te hebben aan het doen van vrijwilligerswerk. Daarnaast geeft nog 20% een andere reden, in een open antwoord. Daarbij zijn 'dat is er nog niet van gekomen' of 'nog nooit in verdiept' veel gegeven antwoorden. Ook de financiële noodzaak van een betaald baantje doet studenten vaak besluiten om geen vrijwilligerswerk te doen.

Degenen die wel vrijwilligerswerk doen, doen dat meestal in een andere wijk in Utrecht (32.7%) of een andere plaats in Nederland (34.7%). Slechts twee personen (4%) zeggen vrijwilligerswerk in het buitenland te doen. Dit is opvallend omdat vrijwilligerswerk in het buitenland populair is onder studenten (Ten Hoorn & Keulers, 2007; Dekker e.a. 2007). Wellicht zijn degenen die vrijwilligerswerk in het buitenland doen dezelfde als die vrijwilligerswerk in eigen land doen. Omdat er één antwoord kon worden gegeven, is die informatie helaas niet te achterhalen. Bijna een kwart (24.5%) van de groep die al vrijwilligerswerk doet, doet dat hier in de buurt. Dat zijn 12 respondenten. Er is dus reeds een aantal MAX-bewoners actief in de wijk.

### *Beloning*

Aan de studenten die (redelijk) positief zijn over het doen van vrijwilligerswerk is gevraagd of ze hier een beloning voor willen. De meerderheid van deze groep, 69.6%, antwoordde daarop 'nee'. De overige 30,4% zou wel graag een beloning krijgen, bijvoorbeeld korting op studieboeken of concertkaartjes. De studenten die erg negatief zijn over het doen van vrijwilligerswerk (op alle voorbeelden het antwoord 'niet graag' of 'absoluut niet') is gevraagd of ze wel vrijwilligerswerk zouden doen als er een beloning tegenover stond. Dit bleek niet het geval, slechts 3 mensen (12.5%) antwoordden hier met 'ja' op.

### *Tijd*

Ook is gevraagd hoeveel uur men per maand zou willen besteden aan vrijwilligerswerk. Deze vraag is door 149 respondenten beantwoord, dit zijn degenen die redelijk positief tegenover vrijwilligerswerk stonden. Hieronder vallen de respondenten die bereid zijn tot vrijwillige inzet in de wijk, maar ook degenen die 'misschien' of hoger antwoordden bij minstens 1 van de voorbeelden. Degenen die negatief oordeelden over alle voorbeelden is een andere vraag gesteld ('Zou je wel vrijwilligerswerk doen als je een beloning kreeg', red.). De vraag hoeveel uur per maand men wil besteden is dus ook gesteld aan een deel van degenen die in eerste instantie 0 ('nee') scoorden op bereidheid, aangezien sommige respondenten hun standpunt enigszins verschoven na het horen van voorbeelden van vrijwilligerswerk.

Gemiddeld blijken de studenten 8,9 uur per maand aan vrijwilligerswerk te willen besteden. Het minimum geantwoorde aantal uren is 0, het maximum 40. Negen van de 147 respondenten (6.1%) gaven 0 uur als antwoord. Deze respondenten waren wellicht positief over de gegeven voorbeelden maar waren niet daadwerkelijk bereid om in de nabije toekomst tijd te besteden aan vrijwilligerswerk. Enkele van hen geven bijvoorbeeld aan dat ze pas na hun afstuderen willen beginnen met vrijwilligerswerk. Wanneer hun antwoorden worden verwijderd uit deze vraag, blijven er 138 respondenten over. Dan is het gemiddelde aantal uren dat men per maand aan vrijwilligerswerk wil besteden 9,6.

**Tabel 1. Beschrijvende statistieken van de variabelen (N = 172)**

	<b>Schaal</b>	<b>Gemiddelde/proporie</b>	<b>Standaarddeviatie</b>
<b>Afhankelijke variabelen</b>			
Bereidheid			
Nee / weet niet	0/1	.552	.498
Ja	0/1	.448	
Voorbeelden buurtwerk			
Buurtbus	1-5	2.290	1.112
Trendy	1-5	2.564	1.093
Resto	1-5	2.616	1.109
Cultuurhuis	1-5	2.651	1.157
Voorlees	1-5	2.732	1.306
Huiswerk	1-5	2.941	1.132
<b>Onafhankelijke variabelen</b>			
Geslacht			
Man	0/1	.407	.492
Vrouw	0/1	.593	
Doet al vrijwilligerswerk			
Nee	0/1	.715	.452
Ja	0/1	.285	
Opleidingsniveau			
HBO	0/1	.308	.463
WO	0/1	.692	
Studierichting			
Alfa	0/1	.203	.403
Gamma	0/1	.43	.496
Bèta	0/1	.366	.483
Woonduur			
1-6 maanden	0/1	.285	.452
> 6 maanden	0/1	.715	

### 5.3 Verklarende resultaten kwantitatief

De verklarende resultaten bieden antwoord op de vierde onderzoeksvraag over de kenmerken die van invloed zijn op de bereidheid. Voor de afhankelijke variabele 'bereidheid' wordt logistische regressie toegepast (tabel 2). Voor de zes afhankelijke variabelen 'voorbeelden van buurtwerk' wordt lineaire regressie uitgevoerd (tabel 3). Dit zijn in de analyse zes aparte regressietabellen geweest, maar om een overdaad aan tabellen te voorkomen is hier één tabel van gemaakt. Zo kunnen de uitkomsten duidelijk vergeleken worden.

#### *Afhankelijke variabele 'bereidheid'*

'Bereidheid' is een dichotome variabele waarbij nee (0) en ja (1). De respondenten die 'weet ik nog niet' antwoordden zijn opgenomen bij degenen die 'nee' antwoordden. Zo worden de mensen die wel bereid zijn om vrijwilligerswerk te doen, vergeleken met degenen die niet bereid zijn of het nog niet weten.

Vanwege het aantal respondenten wordt een betrouwbaarheidsinterval van 90% toegelaten. De foutenmarge is 5.64% bij de huidige steekproefgrootte van 172 voor de totale populatie van 900 Campuas MAX-bewoners (Journalinks, 2010).

Meerdere onafhankelijke variabelen worden in de logistische regressieanalyse meegenomen. De onafhankelijke variabele '*geslacht*' is een dummy waarvan de referentiecategorie 'man' (0) is. De coëfficiënt is .700 ( $p < .05$ ), dit wil zeggen dat er een significant verband bestaat tussen geslacht en bereidheid. Vrouwen zijn vaker bereid om vrijwilligerswerk in de wijk te doen dan mannen. De eerste hypothese wordt hiermee bevestigd, vrouwen zijn meer bereid tot het doen van vrijwilligerswerk in de wijk. De andere onafhankelijke variabelen zijn geen van allen significant. Hypothesen 2a, 2b, 3, 4 en 5 worden dus geen van allen bevestigd.

De kwaliteit van het model is gering. De Nagelkerke R square is .052 wat wil zeggen dat de samenhang tussen de afhankelijke en onafhankelijke variabelen klein is. Ook de voorspellende waarde van het regressiemodel is niet erg sterk. Dit blijkt uit de voorspelde percentages van 'bereidheid'. Het correct voorspelde percentage voorafgaand aan de logistische regressie is 55.2%. Na de regressieanalyse is het correct voorspelde percentage 58.7% dus er wordt maar 3,5% beter voorspeld op basis van de variabelen in de logistische regressie.



**Tabel 2. Logistische regressie van de afhankelijke variabele ‘bereidheid’ (N=172)<sup>3</sup>**

---

---

	$\beta$ (z)
<i>Geslacht</i>	
Man	- ref.
Vrouw	.700**
<i>Doet al vrijwilligerswerk</i>	
Nee	- ref.
Ja	-.457
<i>Studierichting</i>	
Gamma	- ref.
Alpha	-.192
Bèta	-.331
<i>Opleiding</i>	
HBO	- ref.
WO	.370
<i>Woonduur</i>	
< 6 maanden	- ref.
> 6 maanden	.047
N	172
Nagelkerke R-square	.052
-2 Log-likelihood	229.707

---

Significantieniveau: \*  $p < .1$  \*\* $p < .05$  \*\*\* $p < .01$  \*\*\*\* $p < .001$

---

<sup>3</sup> De analyse is tevens uitgevoerd met N = 137 waarbij degenen die ‘weet ik nog niet’ antwoordden op bereidheid niet zijn meegenomen. Zie bijlage 2 voor de regressieanalyse en de beschrijvende statistieken met N = 137. De uitkomsten van deze analyse waren niet erg afwijkend, dus is gekozen voor analyse met een groter aantal respondenten.

### *Afhankelijke variabele: Voorbeelden van buurtwerk*

Na de logistische regressie met bereidheid wordt er nu lineaire regressieanalyse uitgevoerd met de voorbeelden van vrijwilligerswerk. Er wordt bekeken of bepaalde factoren invloed hebben op de score die een respondent geeft per voorbeeld van vrijwilligerswerk. Bij een hogere score is de bereidheid groter. Tabel 3 laat zien welke onafhankelijke variabelen van invloed zijn op de score bij elk voorbeeld.

Bij vijf van de afhankelijke variabelen (allen behalve 'Buurtbus') is de invloed van geslacht significant. Bij de voorbeelden van Trendy en Voorlees is de significantie van geslacht erg sterk ( $p < .001$ ) en bij de voorbeelden Resto, Cultuurhuis en Huiswerk geldt een significantie van ( $p < .01$ ). Dit wil zeggen dat vrouwen aanzienlijk positiever antwoorden dan mannen op de vraag hoe graag ze de voorbeelden zouden doen. Hypothese 1 wordt wederom bevestigd, vrouwen zijn meer bereid om vrijwilligerswerk in de wijk te doen dan mannen.

Verder is bij vijf van de zes voorbeelden (allen behalve 'Buurtbus') de invloed van 'bèta' significant. Vooral bij de voorbeelden 'Trendy' en 'Voorlees' is de significantie sterk ( $p < .001$ ). Studenten met een bètastudie zijn duidelijk minder positief over deze voorbeelden. Hypothese 3 stelde dat gammastudenten meer bereid zijn tot het doen van vrijwilligerswerk dan alfa- en bètastudenten. De gammastudenten zijn bij vijf van de voorbeelden inderdaad positiever dan bètastudenten, maar er is geen statistisch verschil met de alfastudenten. Hypothese 3 kan dus gedeeltelijk bevestigd worden, gammastudenten zijn meer bereid dan bètastudenten.

De twee tegenstrijdige hypothesen H2a en H2b worden niet bevestigd, er is geen significant verschil tussen HBO en WO-studenten. De vierde hypothese over internalisering wordt ook niet bevestigd. Er is geen significante invloed van het nu al doen van vrijwilligerswerk op de bereidheid om vrijwilligerswerk in de wijk te doen. Tot slot is er ook geen bevestiging gevonden voor de vijfde hypothese over woontijd. Studenten die langer in campus MAX wonen zijn niet meer bereid om vrijwilligerswerk te doen dan degenen die er korter wonen. Aangezien de langst gemeten woontijd 12 maanden was wonen eigenlijk alle respondenten pas kort in de flat. Daarom is het uitblijven van verschillen op basis van woontijd niet vreemd. Kortom, kenmerken die in dit onderzoek van invloed zijn op de bereidheid om vrijwilligerswerk te doen zijn *geslacht* en *studierichting*.

**Tabel 5. Regressieanalyse met de voorbeelden van vrijwilligerswerk in de wijk**

	Buurtbus	Trendy	Resto	Cultuurhuis	Voorlees	Huiswerk
<i>Geslacht</i>	$\beta$ (z)	$\beta$ (z)	$\beta$ (z)	$\beta$ (z)	$\beta$ (z)	$\beta$ (z)
Man	- ref.	- ref.	- ref.	- ref.	- ref.	- ref.
Vrouw	.157	.660****	.454***	.510***	.896****	.597***
<i>Nu al vrijwilligerswerk</i>						
Nee	- ref.	- ref.	- ref.	- ref.	- ref.	- ref.
Ja	-.319	.050	-.139	-.167	-.048	-.292
<i>Studierichting</i>						
Gamma	- ref.	- ref.	- ref.	- ref.	- ref.	- ref.
Alpha	-.049	-.220	-.049	.300	-.175	-.212
Beta	-.224	-.701****	-.347*	-.359*	-.766****	-.458**
<i>Opleiding</i>						
HBO	-ref.	-ref.	-ref.	-ref.	-ref.	-ref.
WO	-.238	.113	.169	.040	.165	.175
<i>Woonduur</i>						
< 6 maanden	-ref.	-ref.	-ref.	-ref.	-ref.	-ref.
> 6 maanden	-.083	.207	.100	.136	-.073	-.125
R <sup>2</sup>	.040	.179	.064	.095	.194	.107

Significantieniveau: \*p < .1 \*\*p < .05 \*\*\*p < .01 \*\*\*\*p < .001

## 6. Beleidsadvies

Vanuit het kwalitatief onderzoek, de beschrijvende en verklarende resultaten van het kwantitatief onderzoek zijn de eerste vier onderzoeksvragen beantwoord. De vijfde onderzoeksvraag is een beleidsvraag, namelijk ‘Wat voor beleid kan vorm geven aan een matching tussen vraag en aanbod?’ Het antwoord daarop kan gegeven worden op basis van zowel de interviews als de enquêtes. Er worden enkele aandachtspunten aangedragen voor beleid ter bevordering van vrijwilligerswerk door studenten.

### *Verplicht vrijwilligerswerk?*

Voor jongeren op de middelbare school bestaat al beleid ter bevordering van maatschappelijke participatie. De maatschappelijke stage wordt in heel Nederland verplicht vanaf het schooljaar 2011-2012 (MinOCW, 2010). Scholieren moeten voor een bepaalde studielast meelopen bij een non-profit organisatie; zoals het Leger des Heils. Er wordt ook wel gesproken over verplicht vrijwilligerswerk na de middelbare school, bijvoorbeeld een ‘sociale dienstplicht’ voor achttienjarigen. De vraag is of het verplicht stellen van vrijwilligerswerk wel te verenigen is met het hele uitgangspunt: *vrijwillige inzet*.

Volgens McLellan en Youniss (2002) leidt ook verplichte maatschappelijke participatie tot positieve gevolgen. Stukas et al. (1999) zeggen juist dat een gevoel van dwang van buitenaf averechts kan werken voor toekomstige deelname aan vrijwilligerswerk. Het internaliseren van normen is van groot belang (Jones & Hill, 2003). Gedwongen vrijwilligerswerk heeft geen nut wanneer de jongere er niet achter staat. De eigen identificatie als vrijwilliger speelt een bepalende rol in het blijvend volhouden van vrijwillige inzet (Marta & Pozzi, 2008).

In de kwalitatieve interviews gaven meerdere organisaties aan dat zij alleen gemotiveerde studenten als vrijwilligers willen, die uit eigen beweging maatschappelijk participeren. Vanuit de organisaties in Kanaleneiland lijkt verplicht vrijwilligerswerk dus niet gewenst. Verder zijn de studenten juist in een zelfstandige levensfase waarin zij op zichzelf wonen en leren omgaan met verantwoordelijkheden. Verplicht vrijwilligerswerk komt niet overeen met die ontwikkeling, daarnaast zou het moeilijk te controleren zijn. Het verplicht stellen van vrijwilligerswerk lijkt daarom niet aan studenten besteed.

### *Informatie en naamsbekendheid*

Veel van de studenten uit Campus MAX weten niet wat er in de wijk te doen is op het gebied van vrijwilligerswerk. De enige organisatie waar meerdere studenten bekend mee waren was de Voorleesexpress. Enkele respondenten noemden deze organisatie al uit zichzelf, voordat de

voorbeelden waren gegeven. De Voorleesexpress is inmiddels in meerdere steden actief en heeft veel publiciteit gekregen, gezien de reacties van respondenten heeft dit effect gehad. Daarom wordt andere organisaties aangeraden meer naamsbekendheid na te streven.

Het lijkt erop dat informatie over mogelijkheden van vrijwilligerswerk in de wijk de bereidheid kan verhogen. In de enquête werd de vraag naar bereidheid om vrijwilligerswerk te doen, aan het begin gesteld. Veel respondenten wisten nog niet wat de mogelijkheden waren. Daarna werden de voorbeelden van vrijwilligerswerk gegeven, ook aan de mensen die zeiden ‘niet bereid’ te zijn. Een meerderheid van de respondenten (85%) wilde dan toch wel minstens één voorbeeld overwegen. De naamsbekendheid van maatschappelijke organisaties in de wijk kan dus verbeterd worden. Wanneer MAX-bewoners weten wat voor organisaties er zijn en wat voor vrijwilligerswerk ze daar kunnen doen, zullen ze ook eerder participeren. Een optie is om (nieuwe) bewoners van het studentencomplex een informatiepakket te geven over de wijk Kanaleneiland en actieve maatschappelijke organisaties in de buurt.

### *Werving*

Zoals Cruce en Moore (2007) al aangaven; intentie en bereidheid zijn van belang. Wanneer studenten geen vrijwilligerswerk doen, betekent dit niet per definitie dat ze dit niet willen. Maar bestaande intentie om vrijwilligerswerk te doen wordt vaak niet in de praktijk gebracht. *Actieve werving* kan hier wellicht verandering in brengen. ‘Gevraagd worden’ is namelijk belangrijk voor het beginnen met vrijwilligerswerk. Een meerderheid van de vrijwilligers begon niet op eigen initiatief met vrijwilligerswerk, maar werd ervoor gevraagd (Bekkers, 2002; Bekkers, 2004; Oesterle e.a., 2004; Freeman, 1997). Mensen hebben een opstapje of aanleiding nodig voordat ze beginnen met vrijwilligerswerk. Wederom heeft de Voorleesexpress een voorbeeldfunctie. In het interview kwam naar voren dat vanuit die organisatie actief vrijwilligers geworven worden in het studentencircuit. De Voorleesexpress is een groeiend initiatief waar veel studenten zich vrijwillig voor inzetten. Dit succesverhaal benadrukt het belang van actieve werving onder studenten.

Bij het werven van studenten zou de nadruk gelegd kunnen worden op mannelijke vrijwilligers. In dit onderzoek kwam immers naar voren dat de vrouwelijke studenten meer vrijwilligerswerk doen dan mannen. Ook zijn zij meer bereid om vrijwilligerswerk in de wijk te doen. Het stimuleren van mannelijke studenten voor deelname aan vrijwilligerswerk is niet eenvoudig. Wanneer mannen minder vrijwilligerswerk doen en minder bereid zijn zich in de nabije toekomst in te zetten in de wijk, kan daar weinig aan gedaan worden.

Wel zou genderspecifieke werving kunnen plaatsvinden, door meer mannen dan vrouwen te vragen voor vrijwilligerswerk. De besproken invloed van ‘gevraagd worden’ geldt evenzeer voor mannen als vrouwen. Wanneer mannen vaker gevraagd worden voor vrijwilligerswerk, worden zij

wellicht meer actief. Ook kunnen mannelijke vrijwilligers worden aangetrokken door het soort vrijwilligerswerk. Volgens Van Deth et al. (2007) zijn mannelijke vrijwilligers bijvoorbeeld vaker te vinden in sport en vrijetijdssectoren. Als mannen gevraagd worden voor vrijwilligerswerk bij organisaties op het gebied van sport en vrije tijd, zou hun vrijwillige inzet kunnen toenemen. Het is echter ook niet de bedoeling dat mannen en vrouwen vrijwilligerswerk doen in aparte sectoren.

Daarom kan er gewerkt worden aan het imago van vrijwilligerswerk en maatschappelijke organisaties. Welzijnswerk heeft toch nog stigma meer een ‘vrouwending’ te zijn. Door bijvoorbeeld presentatie in de media kan dat beeld wellicht veranderen. Ter illustratie: de website van de vrijwilligerscentrale Utrecht heeft roze en oranje als hoofdkleuren. Hoe ongegrond dit ook is, die kleuren worden meer met vrouwelijkheid geassocieerd (Ellis & Ficek, 2001). Het zou kunnen dat een dergelijke profilering de vrijwillige inzet van mannen toch enigszins tegenwerkt.

De onderzoeksresultaten geven ook aanleiding om bètastudenten te stimuleren om vrijwilligerswerk te doen. Zij zijn aanzienlijk minder positief over vrijwilligerswerk, de sociale sector is waarschijnlijk niet hun voornaamste interessegebied. Bètastudenten zijn wel veel gevraagde kandidaten voor huiswerkbegeleiding van de exacte vakken dus zij kunnen zeker iets bijdragen, ook binnen hun vakgebied.

### *Beloning en termijn*

De meerderheid van de ondervraagde studenten vindt een beloning voor vrijwillige inzet niet nodig. Een derde van de ondervraagde studenten zou een beloning wel op prijs stellen. Die beloning kan de vorm hebben van een personeelsuitje, een kerstpakkiet of bijvoorbeeld korting op concertkaartjes. De meeste respondenten gaven hierbij aan dat een vorm van beloning mooi meegenomen is en de motivatie om vrijwilligerswerk te blijven doen, kan bevorderen. Maar het geven van een beloning zal niet zorgen voor meer deelname van vrijwilligers. Een beloning overtuigt hen niet om vrijwilligerswerk te doen wanneer ze dit zelf niet willen.

De gewenste termijn van vrijwillige inzet verschilt tussen organisaties en studenten. Aan de kant van de vrijwilligers is episodisch vrijwilligerswerk in trek (Dekker e.a, 2007; Van der Pennen 2003). De organisaties willen liever structurele inzet voor de termijn van bijvoorbeeld een jaar, zo blijkt uit de interviews. De studenten uit dit onderzoek willen ongeveer 9 uur per maand besteden aan vrijwilligerswerk. Er werd echter ook genoemd dat het vrijwilligerswerk geen langdurige verplichting moest zijn. Ook is flexibiliteit gewenst bijvoorbeeld tijdens een tentamenweek.

Een voorstel waar wellicht beide partijen tevreden mee zijn is een ‘rouleersysteem’. Activiteiten die de wijkorganisaties aanbieden zijn vaak op wekelijkse basis, bijvoorbeeld de Voorleesexpress en Huiswerkbegeleiding. Wanneer meerdere studenten daarvoor worden aangenomen, kan de vrijwillige inzet afgewisseld worden. Dan is een student bijvoorbeeld eens per

maand of om de week aan de beurt, in plaats van wekelijks. Zo kan ook geruild worden met medevrijwilligers wanneer een datum niet schikt, zonder dat de activiteit vervalt. Dit maakt de drempel en mate van verplichting wellicht lager waardoor meer studenten zich willen inzetten als vrijwilliger.

Volgens een toekomstverkenning van het Sociaal en Cultureel Planbureau (Dekker e.a., 2007) worden vrijwilligers steeds meer projectgericht en verdwijnt langdurige betrokkenheid bij één organisatie. Daarom zou een soort (online) uitzendbureau voor vrijwilligerswerk een goede optie zijn. Een vrijwilliger kan zelf zijn beschikbaarheid en voorkeur opgeven en daar wordt een passende taak aan gekoppeld. Er bestaan al voorbeelden van deze werkwijze, zoals de vrijwilligerscentrale, 'handjehelpen' en Stichting Present. Maar het aanbod is vaak rommelig en de websites zijn soms niet up to date. Een duidelijk online platform met naamsbekendheid past in de belevingswereld van studenten en kan de drempel om op zoek te gaan naar vrijwilligerswerk verlagen. Advies is om een dergelijke website te ontwikkelen, bij voorkeur op stadsniveau met een opdeling naar wijken.

#### *Vestiging in de MAX-flat*

Tot slot zou een maatschappelijke organisatie of een wijkbureau zich kunnen vestigen in de leegstaande bedrijfsruimten op de begane grond van de studentenflat. Bewoners van Campus MAX voelen zich geïsoleerd ten opzichte van de wijk, aldus enkele respondenten. Winkels en andere voorzieningen zijn in andere delen van de wijk. MAX-bewoners zouden de ruimtes op de begane grond graag gevuld zien, wellicht met voorzieningen waar ook wijkbewoners van buiten de flat op af komen. Andersom gaven enkele organisaties in de interviews aan dat zij de studentenflat weleens van binnen willen zien. Wanneer een maatschappelijke organisatie in het gebouw zou komen is de stap kleiner voor studenten om vrijwilligerswerk te gaan doen.

## 7. Conclusie en discussie

In dit hoofdstuk worden allereerst in de conclusie de belangrijkste bevindingen besproken. Vervolgens komen in de discussie enkele kanttekeningen bij dit onderzoek naar voren.

### *Conclusie*

Op basis van het uitgevoerde onderzoek zijn antwoorden op de vijf onderzoeksvragen verkregen. Er is behoefte aan vrijwilligers bij de meeste geïnterviewde organisaties, de organisaties die vrijwilligers nodig hebben zijn positief over de inzet van studenten (vraag 1). De bereidheid onder

studenten is 44.8%, de overige 55.2% is niet bereid of weet het nog niet (vraag 2). Het voorbeeld van vrijwilligerswerk dat het meeste aanspreekt is Huiswerkbegeleiding (vraag 3). Een belangrijke bepalende factor in de bereidheid om vrijwilligerswerk te doen is *geslacht*. Vrouwen zijn meer bereid tot deelname aan vrijwilligerswerk in de wijk dan mannen. Ook de specifieke voorbeelden van vrijwilligerswerk worden door vrouwen aanzienlijk positiever beantwoord. Zowel logistische regressie met 'bereidheid' als lineaire regressie met de voorbeelden bevestigt dit. Ook *studierichting* is van invloed op de bereidheid. Bètastudenten antwoorden significant minder positief op vijf van de zes voorbeelden van vrijwilligerswerk (vraag 4).

Een matching van vraag en aanbod kan door diverse beleidsaanbevelingen ontstaan. Het verplicht stellen van vrijwilligerswerk wordt afgeraden voor studenten. Bekendheid met een organisatie lijkt te leiden tot meer bereidheid om vrijwilligerswerk te doen. Daarom dient gewerkt te worden aan naamsbekendheid van maatschappelijke organisaties. Verder gaan mensen niet snel zelf op zoek naar vrijwilligerswerk, daarom is actieve werving belangrijk. Ook kan beleid zich specifiek richten op de werving van mannelijke vrijwilligers, aangezien vrouwelijke studenten duidelijk meer bereid zijn voor vrijwillige inzet. Ook bètastudenten kunnen aanmoediging gebruiken om meer vrijwilligerswerk te doen. Een beloning is volgens de meerderheid van de studenten niet nodig maar wel welkom. Om de drempel voor vrijwilligerswerk laag te houden dienen organisaties zich flexibel op te stellen. Vrijwilligerswerk op projectbasis of met een roulerende 'pool' van medewerkers is voor studenten makkelijker in te plannen (vraag 5).

Dit onderzoek laat zien dat er onder de MAX-bewoners wel bereidheid bestaat om vrijwilligerswerk in de wijk te doen. Een aantal studenten zijn reeds actief als vrijwilliger in de buurt, dit kunnen er in de toekomst meer worden. Hoewel de steekproefgrootte geen generalisering toelaat, is het mogelijk dat dit ook geldt voor andere wijken of steden. Het verwachte tekort aan vrijwilligers kan worden verminderd wanneer studenten meer deelnemen aan vrijwilligerswerk.

### *Discussie*

Het onderwerp van dit onderzoek is vrijwilligerswerk, wat een vorm van moreel gedrag is. Daarom kunnen de antwoorden op de enquêtes beïnvloed zijn door sociale wenselijkheid. Mensen zeggen niet graag 'nee' wanneer dat vanuit de maatschappij wordt afgekeurd. De sterkere bereidheid van vrouwen om vrijwilligerswerk te doen kan eveneens gekleurd zijn door dat gegeven. Volgens Bernardi (2006) zijn vrouwen vergeleken met mannen meer gevoelig voor sociale wenselijkheid en ethisch juist gedrag. Vrouwen zouden daarom vaker sociaal wenselijke antwoorden geven wat zorgt voor scheve resultaten. Dit zou wellicht voor een deel de grotere bereidheid van vrouwelijke MAX-bewoners voor vrijwilligerswerk kunnen verklaren.



De geringe bereidheid van mannen daarentegen heeft misschien te maken met de gekozen voorbeelden. Maatschappelijke organisaties in Kanaleneiland vallen grotendeels in de welzijnssector. Mannelijke vrijwilligers zijn vaker te vinden in politiek, sport en vrijetijdssectoren terwijl vrouwen meer actief zijn op sociaal-cultureel terrein en in de zorg (Van Deth et al. 2007; Dekker, 1994; Van der Pennen, 2003). Het zou kunnen dat mannelijke studenten negatief waren over bereidheid voor de gegeven voorbeelden, omdat deze vooral in de welzijnssector vielen.

Een ander punt van discussie is een mogelijk selectie-effect. Het kan zijn dat vooral studenten die vooraf al positief tegenover vrijwilligerswerk stonden, hebben meegedaan aan de enquête. Bij het face-to-face afnemen van de enquêtes kwam het regelmatig voor dat mensen niet wilden meedoen of niet thuis waren. Het online invullen van de enquête was erg vrijblijvend. Misschien wijken de antwoorden van degenen die wel hebben meegedaan, sterk af van de MAX-bewoners die niet thuis waren, deelname weigerden en de enquête niet online hebben ingevuld. Het invullen van een enquête voor iemands afstudeeronderzoek is ook een vorm van prosociaal gedrag, er wordt dus verwacht dat de afwijking eerder positief dan negatief is ten opzichte van de werkelijkheid.

Een volgende kanttekening heeft toch betrekking op het vragen naar bereidheid in plaats van daadwerkelijke deelname aan vrijwilligerswerk. Enerzijds is bereidheid een mooi concept dat hoop biedt voor de toekomst. Degenen die nu nog geen vrijwilligerswerk doen wordt niet meteen onwelwillendheid toegeschreven. Anderzijds is een positief antwoord op bereidheid heel vrijblijvend. Het is niet gezegd dat de respondenten die zeggen bereid te zijn om vrijwilligerswerk in de wijk te doen, deze bereidheid in de praktijk zullen brengen. De 77 bewoners die positieve intenties hebben over het doen van vrijwilligerswerk gaan dit vast niet allemaal doen. Daar moet rekening mee worden gehouden.

Verder kan nog worden opgemerkt dat het misschien steeds lastiger wordt voor studenten om vrijwilligerswerk te doen tijdens hun studie. Het tijdsbudget van jongeren is gekrompen (Breedveld & van der Broek, 2001) en het aantal jongeren met een bijbaan is toegenomen (Van Baal & Schmeets, 2003). Dit laat weinig tijd over voor vrijwilligerswerk. Meerdere respondenten gaven aan dat zij vrijwilligerswerk wel belangrijk vonden, maar hier pas na hun opleiding aan wilden beginnen. Dit kan ook te maken hebben met de invoering van de prestatiebeurs en bindend studieadvies. Door dat soort maatregelen ontstaat meer studiedruk en zien studenten het doen van vrijwilligerswerk niet als prioriteit.

Omdat in Nederlands onderzoek doorgaans geen onderscheid wordt gemaakt tussen studenten en hun werkende leeftijdsgenoten, is er weinig bekend over mogelijke verschillen. Dit onderzoek biedt enig inzicht in de bereidheid van een groep studenten om vrijwilligerswerk te doen. Het is interessant om studenten aan het hoger onderwijs als aparte onderzoeksgroep mee te nemen

in plaats van alleen een indeling voor leeftijdscategorie te hanteren. Er is nog niet bekend of de bereidheid voor vrijwilligerswerk onder studenten ook verschillend is van niet-studenten. Voor een sterkere methodische kwaliteit kan in komend onderzoek een controlegroep worden meegenomen waarin studenten vergeleken worden met bijvoorbeeld werkende leeftijdsgenoten. Kortom, aanvullend onderzoek naar studenten en vrijwilligerswerk is wenselijk.

## Literatuurlijst

Baal, M. van & H. Schmeets (2003) Minder vrijwilligers, meer informele hulpverleners. *Centraal Bureau voor de Statistiek*, Den Haag / Heerlen. <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/vrije-tijd-cultuur/publicaties/artikelen/archief/2003/2003-1338-wm.htm>

Bekkers, R. (2002) Secularisering en veranderende motieven voor vrijwilligerswerk. In: *Pro Deo: Geïnspireerd Blijven in Vrijwilligerswerk*, ed. by G. J. Buijs, and T. J. Van der Ploeg. Zoetermeer: Boekencentrum, 14-29.

Bekkers, R. (2004) Nee heb je, ja kun je krijgen. De effectiviteit van fondsenwervings- en rekruteringsstrategieën van maatschappelijke organisaties. p. 129-152 in: Völker, B. *Burgers in de buurt: Samenleven in school, wijk en vereniging*. Amsterdam University Press.

Bernardi, R.A. (2006) Associations between Hofstede's Cultural Constructs and Social Desirability Response Bias. *Journal of Business Ethics* Vol. 65 p.43-53.

Bradley, D. B. (2003) A Reason to Rise Each Morning: The Meaning of Volunteering in the Lives of Older Adults. *Generations*, Vol. 23:4 p. 45-50.

Breedveld, K. & A. van den Broek (2001) Trends in de tijd: een schets van recente ontwikkelingen in tijdsbesteding en tijdsordening. *Sociaal en Cultureel Planbureau*, Den Haag.

BLS: Bureau of Labor Statistics (2010) Volunteering in the United States – 2009. *U.S. Department of Labor*, <http://www.bls.gov/news.release/pdf/volun.pdf>.

Bijl, R., J. Boelhouwer, E. Pommer en P. Schyns (2009) De sociale staat van Nederland 2009. *Sociaal en Cultureel Planbureau*, Den Haag.

CBS (2008) Jaarboek onderwijs in cijfers 2009. *Centraal Bureau voor de Statistiek*, Den Haag / Heerlen.

CBS (2009) De Nederlandse Economie 2008. *Centraal Bureau voor de Statistiek*, Den Haag / Heerlen.

- CBS (2009b) Jaarrapport 2009 - Landelijke jeugdmonitor. *Centraal Bureau voor de Statistiek*, Den Haag / Heerlen.
- Coffé, H.R. & C. Bolzendahl (2010). Same Game, Different Rules? Gender Differences in Political Participation. *Sex Roles*, Vol. 63, p. 318-333.
- Cruce, T.M. & J.V. Moore (2007) First Year Students' Plans to Volunteer: An Examination of the Predictors of Community Service Participation. *Journal of College Student Development*, Vol. 48:6 p. 655-673.
- Dekker, P. (1999) Vrijwilligerswerk vergeleken: Nederland in internationaal en historisch perspectief. *Sociaal en Cultureel Planbureau*, Den Haag.
- Dekker, P. en J. de Hart (2009) Vrijwilligerswerk in meervoud; civil society en vrijwilligerswerk 5. *Sociaal en Cultureel Planbureau*, Den Haag.
- Dekker, P., J. de Hart & L. Faulk (2007) Toekomstverkenning vrijwillige inzet 2015. *Sociaal en Cultureel Planbureau*, Den Haag.
- Eccles, J.S., J.E. Jacobs, R.D. Harold, K.S. Yoon, A. Arbreton & C. Freedman-Doan (1993). Parents and gender-role socialization during the middle childhood and adolescent years. In: S. Oskamp & M. Castanzo; *Gender issues in contemporary society* (p. 59-83) Sage; Newbury Park.
- Eikelenboom, K. en G. Pas (2009) Banen of barbecues? Kanaleneiland als case study van het wijkbeleid. *Wetenschappelijk Bureau GroenLinks*, Utrecht.
- Ellis, L. & C. Ficek (2001) Color preferences according to gender and sexual orientation. *Personality and Individual Differences*, Vol. 31 p. 1375-1379.
- Erlinghagen, M. & K. Hank (2006) The participation of older Europeans in volunteer work. *Ageing & Society* Vol. 26 p. 567-584.
- Freeman, R.B. (1997) Working for Nothing: The Supply of Volunteer Labor. *Journal of Labor Economics*, Vol. 15:1 p.140-166.

- Friedland, L. A., & Morimoto, S. (2005) The changing lifeworld of young people: Risk, resume-padding, and civic engagement. *Center for Information and Research on Civic Learning & Engagement (CIRCLE)* Medford, MA 02155.
- Handy, F., R.A. Cnaan, L. Hustinx, C. Kang, J.L. Brudney, D. Haski-Leventhal, K. Holmes, L.C.P.M. Meijis, A.B. Pessi, B. Ranade, N. Yamauchi & S. Zrinscak (2010) A Cross-Cultural Examination of Student Volunteering: Is It All About Résumé Building? *Non-profit and Voluntary Sector Quarterly*, Vol. 39.
- Herten, M. van (2008) Plausibiliteit POLS-module Vrijwillige Inzet 2007. *Centraal Bureau voor de Statistiek*, Den Haag / Heerlen. <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/vrije-tijd-cultuur/publicaties/artikelen/archief/2008/2008-90136-wk.htm>
- Houben – van Herten, M. (2009) Ouderen en jongeren doen even vaak vrijwilligerswerk. *Centraal Bureau voor de Statistiek*, Den Haag / Heerlen. <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/vrije-tijd-cultuur/publicaties/artikelen/archief/2009/2009-vrijwilligerswerk-art.htm>
- Ingen, E. van (2006) Verandert het profiel van de vrijwilliger? TBO (Tijds Bestedings Onderzoek) via *Sociaal en Cultureel Planbureau*, Den Haag.
- Johnson, M. K., T. Beebe, J.T. Mortimer & M. Snyder (1998) Volunteerism in Adolescence: A Process Perspective. *Journal of Research on Adolescence*, Vol. 8:3 p. 309-332.
- Journalinks (2010) Calculator voor het berekenen van de benodigde steekproefgrootte. Online geraadpleegd, juli 2010 op website: <http://www.journalinks.be/steekproef/>
- Kasarda, J. D., & Janowitz, M. (1974). Community attachment in mass society. *American Sociological Review*, Vol. 39, p. 328-339.
- Katz, E., & Rosenberg, J. (2005) An economic interpretation of institutional volunteering. *European Journal of Political Economy*, Vol. 21, p. 429-443.
- Knol, F. (2005) Wijkkwaliteiten. De kwaliteit van de fysieke woonomgeving 1994-2002. *Sociaal en Cultureel Planbureau*, Den Haag.

Knulst, W. & K. van Eijck (2002). *Vrijwilligers in soorten en maten II*. Tilburg: Faculty of Social & Behavioral Sciences, Tilburg University.

Knulst, W. & K. van Eijck (2006) Old Soldiers Never Die: Explaining the Disproportionate Aging of Volunteers in The Netherlands between 1985 and 2000. *Acta Sociologica*, Vol. 46:2, p. 185-200.

Marta, E. & M. Pozzi (2008) Young People and Volunteerism: A Model of Sustained Volunteerism During the Transition to Adulthood. *Journal of Adult Development*, Vol. 15 p. 35-46.

Meer, T.W.G. van der & E.J. van Ingen (2009) Schools of democracy? Disentangling the relationship between civic participation and political action in 17 European countries. *European Journal of Political Research*, Vol. 48, p. 281-309.

MinOCW (2010) '*Maatschappelijke stage vanaf 2011 verplicht op middelbare school*' website  
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap:  
<http://www.minocw.nl/actueel/nieuws/36084/Maatschappelijke-stage-vanaf-2011-op-middelbare-school.html>

Oishi, S., G.D. Sherman, A.J. Rothman, M. Snyder, J. Su, K. Zehm, A.W. Hertel & M.H. Gonzales (2007) The Socioecological Model of Procommunity Action: The Benefits of Residential Stability. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 93:5, p. 831-844.

Otten, F. (2005) Meer ouderen actief als vrijwilliger. *Centraal Bureau voor de Statistiek*,  
Den Haag / Heerlen.

Overbeek G., J. Vader & M. van der Elst (2007) Nieuwkomers in het landelijk gebied. *LEI*, Den Haag.

Pennen, T. van der (2003) Ontwikkelingen in het lokaal vrijwilligersbeleid. Het internationaal jaar voor de vrijwilligers; een jaar later. *Sociaal en Cultureel Planbureau*, Den Haag

Putnam, R.D. (2000): *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*.  
New York: Simon & Schuster.

- Sampson, R. J. (1988). Local friendship ties and community attachment in mass society: A multilevel systemic model. *American Sociological Review*, Vol. 53, p.766–779.
- Stukas, A.A., M. Snyder, E.G. Clary (1999) The Effects of “Mandatory Volunteerism” on Intentions to Volunteer. *Psychological Science*, Vol. 10:1 p. 59-64.
- Ten Hoorn, E.M., K.M. Keulers (2007) Op vrijwilligerswerk gaan: ervaringen in het buitenland. *Vrijwillige inzet onderzocht*, Vol. 4:2 p. 46-58.
- Thoits, P.A. & L.N. Hewitt (2001) Volunteer Work and Well-Being. *Journal of Health and Social Behavior*, Vol. 42:2 p. 115-131.
- Ultee, W., Arts, W. & Flap, H. (2003) *Sociologie: Vragen, Uitspraken, Bevindingen*. Groningen: Wolters Noordhoff.
- Vocht, A. de (2006) *Basishandboek SPSS voor Windows*. Utrecht: Bijleveld Press.
- Vromen, A. (2003) People try to put us down: Participatory Citizenship of ‘Generation X’. *Australian Journal of Political Science*, Volume 38:1, p. 79-99.
- White, S.B. (2006) Volunteering in the United States, 2005. Monthly Labor Review, February 2006 *Bureau of Labor Statistics*, Washington, D.C.
- Wilson, J. (2000) Volunteering. *Annual Review of Sociology*, 26:1, p. 215-240.
- Wilson, J. & Musick, M. (1997). “Who Cares? Toward an integrated theory of volunteer work”. *American Sociological Review*, 62, 694-713.
- Wilson, J. & Musick, M.A. (2000). The effects of volunteering on the volunteer. *Law & Contemporary Problems*, 62: 141-168.

## Bijlage 1.

### Topiclijst kwalitatieve interviews

#### Kenmerken organisatie

Sector

Doelgroep

Wens / ruimte tot uitbreiding

Werkgebied, alleen in de wijk?

Inkomstenbronnen

>Gesubsidieerd?

>Bijdrage van deelnemers?

#### Ontwikkeling organisatie

Aantal deelnemers / belangstellenden

>Toename of afname?

>Tevreden?

Aantal werknemers / vrijwilligers

>Toename of afname?

>Tevreden?

#### Werkzame vrijwilligers

Taken

Gemiddelde leeftijd

Behoefte aan meer vrijwilligers?

#### Behoefte aan vrijwilligers: studenten?

Ervaring met studenten

Wat voor taken

Waarom studenten

Verwachte prestaties studenten

Studenten in vergelijking met andere vrijwilligers

Termijn

>Uren per week of maand

> Minimale periode?

Specifieke eisen

>Geslacht

>Studierichting

>Intakegesprek

Hoe denkt u studenten te bereiken



## Bijlage 2.

Beschrijvende statistieken en logistische regressieanalyse voor bereidheid, zonder de respondenten die 'weet ik nog niet' antwoordden op bereidheid.

**Tabel: Beschrijvende statistieken van de variabelen (N = 137)**

	Schaal	Gemiddelde/ proportie	St.deviatie
<b>Afhankelijke variabelen</b>			
Bereidheid			
Nee	0/1	.438	.497
Ja	0/1	.562	
Voorbeelden buurtwerk			
Buurtbus	1-5	2.262	1.139
Trendy	1-5	2.547	1.130
Resto	1-5	2.613	1.139
Cultuurhuis	1-5	2.664	1.189
Voorlees	1-5	2.781	1.332
Huiswerk	1-5	2.948	1.158
<b>Onafhankelijke variabelen</b>			
Geslacht			
Man	0/1	.409	.493
Vrouw	0/1	.591	
Doet al vrijwilligerswerk			
Nee	0/1	.73	.445
Ja	0/1	.27	
Studierichting			
Alfa	0/1	.212	.410
Gamma	0/1	.431	.496
Bèta	0/1	.358	.481
Woonduur			
< 6 maanden	0/1	.277	.449
> 6 maanden	0/1	.723	
Opleidingsniveau			
Hbo	0/1	.328	.471
Wo	0/1	.672	

**Tabel: Logistische regressie van de afhankelijke variabele 'bereidheid' (N = 137)**

---

	$\beta$ (z)
<i>Geslacht</i>	
Man	- ref.
Vrouw	.888**
<i>Doet al vrijwilligerswerk</i>	
Nee	- ref.
Ja	-.486
<i>Studierichting</i>	
Alpha	- ref.
Gamma	.328
Bèta	-.044
<i>Opleiding</i>	
Hbo	- ref.
Wo	.658
<i>Woonduur</i>	
< 6 maanden	- ref.
> 6 maanden	-.041
N	137
-2 Log-likelihood	178.414

---

Significantieniveau: \*p < .01 \*\*p < .05 \*\*\*p < .01 \*\*\*\*p < .001